

ВІСНИК THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

Державу завойовано — нації не упокорено	1
Дм. Донцов — Нерозрита могила	4
Юрій Липа — 3 поеми „Сімнадцятий”	8
Поль Половецький — „Маленькі” помилки містера Джорджа Кеннана	8
Г. Чупринка — Маніфест	11
Л. Старицька-Черняхівська — Останній сніг	12
Ф. Одрач — Несамовитий Рейд	18
Ікер — До Володі Сосюра послання	21
М. Філянський — Київ	22
П. Шандрук — В обороні Збруча	22
Марко Ницький — Кость Цьмоць-Модест	24
** — Хто каламутить?	29
VII Конференція ЛВУ	30
Комунікат	31
Н. А. — Пан генерал в поході за нове свято	31
Хроніка	
З нових видань	

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ВІСНИК

ДЕРЖАВУ ЗАВОЙОВАНО – НАЦІЇ НЕ УПОКОРЕНО

Напередодні 40-ліття відновлення Української Держави ІV Універсалом — ЦК КПУ України видав постанову „Про святкування 40-річчя Української Радянської Соціалістичної Республіки”, видруковану в „Радянській Україні” за 3 грудня м. р., московська преса тільки згадує про неї. Під постановою немає ні дати, ні підпису, ні місця ухвали. Це не забудькуватість і не технічний недогляд, а продумане маніпулянтство, яке не раз робили большевики на протязі 40-річної війни Московії (РСФСР) проти України. З постанови українці, а з ними і світова політика, мають довідатись, що „у грудні 1917 р. було створено суверенну Українську Радянську державу” на Харківському з’їзді Рад, який урочисто заявив про встановлення „нерушимого союзу Радянської України з Радянською Росією”. За це московський Совнарком привітав свою владу, бо вбачав у ній „справжній уряд Народньої Української Республіки” і приобіцяв всіляку підтримку.

Признаючи, що Україна перед тим була напівколонією Росії, постанова підкреслює возз’єднання всіх українських земель, вказує, що Україна була засновником і є учасником ОН, це, мовляв, доказ зростання міжнародньої ваги України. „Нині, говорить в постанові, Україна є однією з найбільших держав Європи з населенням понад 42 мільйони чоловік”. Переповівши про осяги в Україні за роки московської колоніальної опіки під большевиками, постанова висловлює впевненість, що щасливий український народ „як зіницю ока берегтиме дружбу з російським і всіма народами ССРСР”, пам’ятаючи заповіді Леніна: „При єдиній дії пролетарів великоруських і українських — вільна Україна можлива, без такої єдності про неї не може бути й мови”. До-речі цей заповіт, як імперську догму, написали большевики на новозбудованому пам’ятнику Ленінові у Києві.

Після отакої програмової частини іде практичний наказ у постанові, що мають зробити

виконавці і слуги імперської системи на Україні, щоб день 25 грудня український народ сприйняв, „як велике національне свято”. Програма дуже широка, всеобіймаюча. До виконання її впряжено академію, наукові заклади, інститути, установи, всі політичні, культурні і мистецькі сили. Фестивалі, виставки, музичні й літературні вечори, збори — все це має утвердити в головах українців ленінську тезу про невідривність України від Росії.

Очевидно, в Києві ту постанову тільки переписали і опублікували, а задумали її в імперському ЦК, в Москві. Москва ж ніколи не робить таких потягнень зпроста. Політичний наголос в постанові зроблено на таких преістотних моментах. 1. Тільки при Росії чи з Росією Україна може бути незалежною. 2. „Суверенну Українську Радянську Державу” створено було 40 років тому трудящими масами України в союзі з такими ж масами Росії. І, нарешті третє, що впливає з перших двох, як дороговказ надалі — український народ, як зіницю ока має берегти накинута йому дружбу з російським народом. Чому саме ці політичні моменти наголошені в імперській постанові? Московський уряд бачить і розуміє небезпеку сепаратистичних тенденцій в сьогоdnішній боротьбі і протиімперському спротиві України, які корінням своїм пов’язані з історичним минулим, з змагом за незалежне державницьке буття України. Москва не в силі, як їй не хочеться того, усунути ідеї української державности, яка і через спотворену форму УСССР, фактично напівколонію Росії, виявляє себе, як невід’ємну від істоти української нації. Впливи українського націоналізму в сучасній Україні, окупованій большевиками, такі сильні і могутні, що вони дуже непокоять імперських політиків. Коротко кажучи, Москва боїться України, вагітної на ні від кого незалежну, ніким з ласки не дану, а власну державу. Цей нинішній стан в якійсь мірі подібний до стану в перші

місяці національної революції 1917 р. Большевики здають собі справу (а вони не легкодумні мрійники, а тверді люди в політиці), що за роки державности, яку вони вимушені були визнати за Україною, національна свідомість з найголовнішим в ній почуттям національного „я”, гордості української, зміцніла, утвердилася і те дуже непокоїть большевиків перед грядучим завтра. Під імперським пресом у національній формою УССР, наперекір централістичній політиці, визріває, набирає сили і форми державницької національна ідея.

Характеристична дискусія мала місце в літературі на тему національної форми і соціалістичного змісту. В прокрустове ложе цієї формули, як знаємо, вкладається вся літературна і культурна творчість на Україні.

А. Зотов в журналі „Советська культура”, за генеральною лінією партії, ствердив, що „мистецтво, яке сприяє політичній, моральній і культурній єдності даного народу і єдності всього радянського народу — національне мистецтво”. На таку імперську тезу відносно форми і змісту в журналі „Жовтень” І. Цапенко відповів, що то все не так просто, як думає А. Зотов. Обороняючи національні особливості змісту, що самобутно виявляється нацією в її країні, він протиставив імперській тезі українську. „Якщо вивчати всі галузі культури народів, то все з більшою очевидністю, на фактах можна переконатися в такій істині: там, де немає національного змісту, там немає і національної форми”. Мова йшла про національну самобутність, духову окремішність української культури, байдуже, що про те говорено езопівською мовою, єдино можливою там.

Отих фактів, які вказують на національну окремішність, за ствердження якої в сучасній державній конструкції іде там змаг, є ба-

гато на різних відтинках життя народного. Ось преса, що рідко говорить про практику совнархозів (а вона невесела, якщо не безвиглядна), чомусь заговорила про „местничество” і сепаратистичні тенденції в Харківському і Дніпропетровському совнархозах. Доцент Київського Університету в „Літературній газеті”, переповівши про перешкоди в науковому розвитку українського мовознавства, які робить Москва на Україні, ніби між іншим говорить: „А тимчасом російські мовознавці плідно працюють в галузі створення нових посібників та підручників” на Україні. Вказавши, як затримуються нові праці з мовознавства, автор навіть цікавий факт: „У 1950 р. Держлітвидав зробив хорошу справу — видав фотокопію „Русалки Дністрової”. Десять тисяч примірників її розійшлося за кілька днів. На жаль, після цього Держлітвидав нічого з пам’яток дожовтневого письменства фотоспособом не перевидав”. Оті десять тисяч „Русалки Дністрової”, що розійшлася за кілька днів, говорять большевикам не про жовтневі симпатії, а про увиразнення національної суті, єства українського, окремішности духової, на які тисне імперський прес сучасної державної форми.

Російський політичний сейсмограф уважно фіксує ті факти, а большевицький імперський штаб робить з них політичні висновки. Ліпше, вигідніше і безпечніше для врятування цілості завтра говорити сьогодні про суверенність, дану з ласки Москви при підтримці її трудящих мас. Доречі не перевелися і на еміграції політичні групи, які в своїх партійних агітках, вміщених у програмах державницьких святкувань м. Чикаго, збираються вести трудящі маси до перемоги світового прогресу. В Москві ж знають ще від монархіста В. Шульгіна, що автономія колись, а тепер самостійність, подарована за підтримкою великоруських пролетарів не є дуже небезпечною для цілості. Небезпечним є оте почуття гордості національної, що виявляє себе в домаганнях національного змісту для української культури. Тому в 40-ві роковини промовчується московсько-українську війну, ведену большевиками проти Української Держави, а наказується відзначити 40-ліття держави, що її для завоювання України створив Совет Народніх Комісарів у Харкові 22—25 грудня 1917 р.

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
„Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

Як 40 років тому, так і нині, більшовики, обороняючи імперську цілість, дуже дбають, щоб запобігти відокремлення України. Проголосивши в листопаді 1917 р. декрет про „самовизначення народів” вони не завагалися розпочати війну проти України, коли побачили, як український народ сприймав недолугі хитання тодішніх наших провідників відносно державного становлення. Центральна Рада, проголошуючи в листопаді 1917 р. III. Універсалом Українську Народню Республіку, думає „про збереження придбання революції не тільки для України, а й для всієї Росії”. Самопроголошення, за словами Універсалу, було вимушеним, бо державність мислилася провідниками „як далеке від них”. Проголошуючи Республіку, провід запевняв невід’ємність України від Росії, „щоб силами нашими допомогти всій Росії”. А більшовики, збагнувши і вичувши волю української нації на військових з’їздах і в цілій національній стихії, починаючи війну проти України з відомого ультиматуму Центральній Раді в грудні 1917 р., не завагалися написати, що „Рада Народніх Комісарів визнає Українську Народню Республіку та її право на повне відокремлення”. Трагедія була в тому, що наш провід менше думав про державність, а більше про соціальну форму в цілій і єдиній Росії. Більшовики ж, рятуючи імперію, декретом визнали право України „на повне відокремлення від Росії”, щоб отим визнанням облегчити собі завоювання України. Коли б запізнений IV. Універсал, яким Центральна Рада в січні 1918 р. проголосувала УНРеспубліку Суверенною Державою українського народу, прийшов бодай на три місяці раніше, чого домогалася через військові і інші з’їзди національна стихія, то зовсім інакше виглядала б війна Росії проти України і інші були б її наслідки. Лихом нашим було те, що провід не збагнув колосальної національної енергії, зродженої революцією і не зумів та й не хотів вбрати її у власні національні державницькі форми. А коли під тиском обставин внутрішньо-національних і зовнішніх, робив це з запізненням, то й під час війни московської проти України, проголошуючи незалежність, говорив про мир і „розпуск Армії”. Наша трагедія була в тому, що Ленін, знаючи національний гін українського народу до окремишнього державного життя не з статистики голосування, а з закону

розвитку народу, — зумів вирвати ініціативу з рук проводу української революції і проголосити з Харкова „незалежний Уряд Народної Української Республіки” в грудні 1917 р.

Що то був підступ, далекойдуча імперська стратегія більшовиків, — то річ зрозуміла. Починаючи війну з Україною для урятування цілості Росії, більшовики розуміли, що неможна обійти тої державности, на яку спромігся в листопаді III. Універсалом провід української революції, тому вони і заінсценізували харківський з’їзд в грудні, на якому створили Українську совєтську державу, ніби цілком незалежну від Росії, назвавши уряд її „справжнім урядом Української Народної Республіки”. Провід української революції вагався і роздумував над тим — дозріла чи не дозріла Україна до окремишнього державного життя і навіть, проголошуючи республіку, вважав її за область Росії. А більшовики, розуміючи вже тоді, що ідея державности стала невід’ємною від українського народу, всіх його прошарків, проголосили через з’їзд кількох десятків збільшовизованих робітничих, солдатських і селянських депутатів Українську Державу незалежною. Вирвавши державницьку ініціативу з рук українського проводу, вони започаткували внутрішню горожанську війну на Україні, через яку облегчили собі завоювання її.

У своїх спогадах головнокомандувач московського фронту у війні проти України Антонов-Овсієнко розповідає, як навіть отой насаджений Москвою уряд в Харкові пробував боронити української незалежности, коли військово-революційний комітет, що був заслоною штабу головнокомандувача, втручався у внутрішньо-українські справи. Ленін, знаючи силу державницької ідеї в українському народі, велів у телеграмі до Антонова таке: „Ради Бога докладіть всіх зусиль, щоб всі і всякі тертя з ЦВК-ом (Центральний Виконавчий Комітет, створений у Харкові на з’їзді) усунути. Це архиважно в державнім відношенні. Ради Бога помиріться з ними і признавайте за ними вслякий суверенітет. Ваш Ленін”. Навіть збільшовизовані у великій мірі елементи, на які спиралася Москва, творячи уряд для української держави, чинили спротив московським силам, домогалися суверенности, така була сила національної стихії на Україні. Це розумів Ленін, а не розуміли провідники української революції. В ото-

Дм. Донцов

НЕРОЗРИТА МОГИЛА*

(Трагедія 1917 року)

Роковини жовтневої революції 1917 р. часто збігалися в Росії з великим „бум-бум” на честь царофіла Пушкіна. Революція російська не хотіла парцеляції імперії. Хотіла її скріплення — новими методами і генієм нової касты. Тому й „бум-бум” довкола Пушкіна в роковини революції, довкола бояна Петрівської імперії, того, хто з відшумілої доби,

Когда Россия молодая,
В бореньи силы напрягая,
Мужала с гением Петра,

хто з тої доби видобув її патос для нащадків. І для

му нерозумінні — найбільша наша трагедія і головна причина поразки в московсько-українській війні. Провід, що приходить до ствердження державности вимушено, залежно від обставин, ніколи її не оборонить. Нація, яка вийшла на шлях державницького змагу, багато може простити своєму проводові, але не простить йому одного: коли він, назвавшись проводом, ним не став.

Довголітня московсько-українська війна, яку витримала нація і не упокорилась більшовикам донині під окупаційним пресом, то вияв сили державницької ідеї, якої не спроможні більшовики перемогти і навіть спотворити окупацією України. Л. Копиленко у невеликій замітці про святкування жовтня у Києві, подав у київській „Літературній газеті” з 12. листопада 57 р. таке: „Над Хрещатином — новий спалах оплесків — на баских конях проїжджають інсценізовані артистами столичних театрів три багатирі: Богдан Хмельницький, Мінін і Пожарський... Немов оживає вся героїчна історія України”. В цій московській інсценізації на вулицях Києва — суть нинішнього змагу Москви з Україною. Найбільше думає, хоче і діє Москва, щоб гетьмана Хмельницького поєднати з Мініном і Пожарським, які очолили московську рать на початку 17 століття в час великої смуги в московському царстві. Щоб врятувати Росію від „смуги” завтра, більшовики і інсценізують минуле в Києві на московський копил. Що дарма трудилися київські артисти, за московським наказом, то річ інша і безсумнівна. Сполучити несполучиме не вдасться.

більшовиків — що тим патосом напамповують вишнажену п’ятилітками душу московського народу.

В Пушкіні не було — ні демонізму Лермонтова, ні сатанізму Достоевського, тим менше радикального заперечення Росії — Чаадаєва. В нім була безоглядна „осанна” імперії. Він славив „Невы державное течение”, „град Петров”, що стоятиме — „неколебимо как Россия”. Він грозив „надменному соседу”. В його поезіях — „пышно, горделиво” блестів образ царської Росії і того, хто

рукой железной
Россию вздернул на дыбы.

Пушкін проголошував, що

От финских хладных скал
До пламенной Колхиды,
От потрясенного Кремля
До стен недвижного Китая —

це все одна „русская земля”. Він п’ятнував ім’ям „клеветників” всіх, хто не схилився в поросі перед Москвою. Тим зухвальцям готував він спільну могилу в рівнинах Росії — „среди нечуждых им гробов”. Він жалував, чому Мазепа не скінчив „на плахе”. Для нього Захід був „мертвечина” в порівнянні з пишнотою імператорської Росії. В його віршах дзвеніло „тяжелозвонкое сказанье” імперського кентавра, що чавив під ногами племена і народи.

Бояни більшовизму — перелицьовують лише його. Оте „державным шагом” Блока запозичене у Пушкіна. Його „Скифы” — пародія на „Клеветникам России”. В „казьонній” ідеології більшовицької Росії знайдете Пушкіна. Плягіят з нього — „советская родина” від Білого до Чорного моря, з одним російським народом. Більшовицька „стенка” для „зрадників” це ж та сама, звеличувана Пушкіним, „плаха”. Вороги советів — „бандити” — це ж Пушкініські „изменники”. Лишилося назвою ворогів Москви і пушкініське окреслення „Гуди”, як він назвав Мазепу. Лишилося і хвалювате вимахування кулаком „надменному соседу”. Цілу чванливу бутафорію імперського патріотизму теж запозичили більшовики в миколаївського „камерюнкера” Пушкіна.

Російська революція не виреклася давнини. Не віддала до складу старих бебехів — ідею петербурзького царату. Лише „збагатила” ту ідею — переїхавши до Москви, практикою Івана IV-го, з його компартією, „опричниками” якої члени, з Малютою Скуратовим, носили при сідлі голову пса і мітлу: знаки собачої

* Статтю цю, присвячену 20-літтю революції 1917 року, передруковуємо з львівського „Вістника”. Вона актуальна і в 40-ві роковини тої революції.

Редакція

відданости і невблаганної „чистки“... „Железний марш робочих батальонів“ перших років революції — хутко змінився у важке наче слонево, методичне, смертоносне гупання старомосковських „собрательів землі русской“. В такому вигляді обрушилася російська революція на Україну. Тим виглядом вже означала вона свої завдання і методу.

Що протиставила їй, оцим „песоголовцям“, революція українська?

Московська революція — це був Керенський, що старався з'єднати її собі „приятними розмовами“, як „бойкою Наталку“ возний Котляревського. Російська революція — це був Ленін, Євгенія Бош, Криленко, „матросня“. Подібно революцію французьку втілювали в собі не маркіз-шантеклер Лафаст ні череватий граф Мірабо, а Робесп'єр і Фукіє-Тенвіль.

„Від часу — пише Карлейль — коли ціла Європа тряслася мов у пропасниці, зогріта словами Петра Амійського, коли була вирушила визволяти Гроб Господень, — ніколи в ній не спалахувало полум'я такої гарячої віри, як за французької революції. Вибух того почуття — це було правдиве чудо. Чудо, яке досі з жахом згадує світ“). Маколей закидав Пітові, що він не збагнув дійсної суті французької революції, що йому треба було поборювати у Франції не державу, а „нову секту“ (нове плем'я, нову породу людей), повну фанатичного захоплення, безмежної пихи, дикого завзяття і зухвалої жадоби обновити світ“). Люди, що надхнули цією вірою мільйони, — символізували ту революцію.

Символом фляндської революції XVI віку проти домінації Іспанії — став, в літературі, не Ванца-Гольдзак, а Уленшпінгел, той що переходив з кутка в куток цілу країну з криком — „Прокинсья, Фляндріє!“, що обіцяв втомленим визволення не скорше, аж у фляндійський садках на кожній галузці — зависне по одному еспанцеві...“)

Ось які люди були провідниками революцій. Вони втілювали і формували її запал і патос, цілий світ її думок, незалежно від змісту тих думок. Треба розрізняти: Санкюлотів, паризьких ланців, що бігли здобувати Вастилію чи на границі битися з наїзниками, і — автора Марсельези, який дав тим ланцям ідею. І Руссо, що надав їх безладному поривові напрям і сенс. І Марата, що неосвідомлену ненависть паризької вулиці сканалізував в систему терору, натхнув подумом боротьби. Треба розрізняти — „озорство“ п'яної матросні, крадені годинники, мордування тих, що носили „шляпи“, — від тих, що дали тому „озорству“ ідейний підклад гаслами — „смерть буржуам“ і „грабь награбленное“! що — бажанню північних зайд пожитися працею і достатком „благословенної Малоросії“ — дали ідейну підставу боротьби з „контрреволюцією“, „зрадниками“ „Іудами“, з „клеветниками Росії“...

Маса — і ті, що оформлювали її неясні інстинкти, її підсвідомі неупорядковані, хаотичні пориви, — в приступні їй запальні кличі... Без такого оформлен-

ня — ідейного і емоційного, нема динаміки руху, нема успіху.

Втім, — хто саме у нас, і як оформлював ті пориви і інстинкти, — і був великий трагізм української революції.

Ця революція — говорю про її стихію — була для багатьох несподіванкою, чудом. Переміна вишневого раю в Дантівське пекло, а двоногих волів в грізних Ярем, — в цім було несамовите, жажливе: для польки Косак-Щуцької, для москаля Бражньова, для німця Айхгорна, для Леніна.

Була втім і величезна неспожита сила молодости і бажання помсти тих, що ходили по власній землі з ганьблячим ім'ям „гада“. Була й бутафорія, властива кожній революції, але така гарна й пориваюча, з оселдцями і шликама, як червона фригійська шапка „санкюлотів“ французької революції. Була романтика старокозацьких часів, як романтика грецької і римської республік була в революції французькій, а князівська — в революції Хмельницького. Були і притямарені спогади яскравого минулого, було дике бажання розтоптати неfortunного чужого іздця, щойно скиненого з сідла... Мов роз'юшений бик, металася Україна по закривавленій арені, роздрочена, поранена, шукаючи на кого кинутися...

Революція чекала гасла, цілі. Чекала, щоб хтось взяв її в карби, щоб накіпелі віками зневаги, — виллялися в однім яскравім кличі, як отой — „Прокинсья, Фляндріє!“, або як початок гимну марсельських добровольців... Ця наша стихія, що зірвала береги в березні 1917 року, не була безформенна. Мала вона свої тверді заповіді, дарма що не вириті в скрижалях. Їх прагнула вона, давним предківським звичаєм, списами вискородити в анналах історії. Одною з тих заповідей була пошана власности. Така пошана, що за межу — „справляли вони ворогові кулі й гармати“, як ті Стефаникові селяни. Така шана, що того, хто простягав руку по їх дабро, конокрада живим „з рук не випускала“, лиш „кидалися на нього мов голодні вовки“ (як в оповіданні „Злодій“...). Така була їх відвічна правда. Їх героїчний кодекс моралі, як колись в американських „фронтієрменів“ з Далеккого Заходу, де револьверовий стріл був негайною відповіддю на порушення власности. Цю сувору правду життя нашого селянина відчували на своїй сипні й большевики. Читайте Косинку або Тенету, чи Тютюнника Юрка.

„Марати“ нашої революції, що хотіли вести її, повинні були надати тій правді всіх шляхетних барв ідеалу, великої правди Землі, змобілізувати в імені її — народний ентузіазм. І то не тільки проти „байстрюків Скатерини“, не тільки проти чужих „панів“, але і проти зайшого „босяцтва“. Не тільки проти тих, хто підважував і негував право власности, але і проти тих, хто й право соціалізму толкував на свою користь. Наш селянин казав — „в чужій кошарі овець не розплодиться“, „чужим волом не доробишся“... Наш селянин казав: „чужа хата — гірше ката“, „хоч не красне, але власне“, „кум не кум — а в горох не лїзь“, „сват не сват — а мого не чіпай“. В цій мен-

тальності було стільки власницького інстинкту, стільки ворожості навіть до „кума” чи „свата” („товариша”), коли він некликакий приходив ділитися не своїм, стільки ненависти до кошарницького ідеалу соціалізму! Треба було той жевріючий інстинкт роздмухати в пожежу, зробити підложжя до всенародного бунту, уняти в яскраві формули, зробити двигуном імпазантного вибуху, як був, напр., рух ірландських селян в XIX віці.

Але українська революція не мала таких „вождів”. Їх душу ліпили інші різьбарі, не ті, що ліпили душу селянина. Певно, власний „садок вишневий коло (власної) хати” — поезія та й годі... Але все ж — це як наоливлена дядькова чуприна в неділю в церкві або матня, якою „вулицю мете” — все це були „провінціальні забобони” в очах соціалістичних „батьків народу”. „Вища, поступова форма” володіння землею — це ж був колектив! А „ми” ж, у своїй програмі, як і більшовики, маємо соціалізацію чи там націоналізацію землі... Дядькові вони видаються аракчеськими кошарами? Дядько — є „революціонер”! Прив’язаність до свого, власного, це ж „міщанство”! А забивати людину за крадіж безсловесної худоби — це ж чорт зна що! Це негуманність, брак совісти. Вандея? — Це символ контрреволюції! А „ми” ж — за поступ! Однаково, хто і звідки ним нас обдаровує.

Так звучала відповідь соціалістичних „Маратів”. Це не був голос, що йшов з серця „народних мас, не був голос їх інстинкту. З тих слів говорила чужа „мудрість”. Що ж дивного, коли підсвідома стихія, що вийшла з берегів, не знайшла собі відповідного виразу в свідомій волі провідників? Що та воля провідників — була лиш кривим дзеркалом затаєних бажань стихії? Пізніше, з мусу, таки довелося зачати оборону свого не тільки проти панів, але і проти соціалістичних „сватів” і „кумів” з Півночі, але було запізно...

Сила, що сунула на нас з Півночі, як колись перси на Елладу, — не визнавала ні „садків”, ні „хрущів”, ні „соловейків”. Зате знала глибоко в ній закорінене — право фізичного насильства і гвалту. А крім того вміла та сила ще щось. Не вона, — а ті, що нею орудували. Криленки вміли надати егоїстичному, вовчому апетитові своїх мас — вигляд боротьби за „велику, вселюдську” ідею, за соціалізм. Там не було суперечности між апетитами маси та ідеєю провідників. З ідеї соціалізму вони зробили конденсатор звірячого голоду своїх мас. Захланності північної раси надало це слово велетенської сили розгону, виправдуючи його морально в їх серці. Той, хто вступав в компартію — купував розгрішення за всі гріхи, що соціалістичний зайда чинив або гадав чинити в „благословенній Малоросії” — розгрішення, збоку громадської думки, збоку „світлих ідей” поступу і справедливості.

Ця ідея, яку зручно причепили червоні московські словоблуди безладному пертю своїх мас на південь, — ця ідея соціалізму виправдувала їх не лише у власних очах. Навіть в очах культурних європейських снобів. Скільки ж то Істратів, Жідів, Геррі, То-

мів Манів, гляділо на єгипетські роботи на Україні, і на большевицьких фараонів, як теля на нові ворота, або — як Вольтер на „Семіраміду півночі” — Катерину II-гу.

Здемаскувати цей обман, назвати біле — білим, чорне — чорним, здемаскувати брехню нашого часу — заборчий соціалізм, знайти і для своїх мас ключ, щоб кинулися мов „голодні вовки” на напасника, озброєного хоч не знати якими гарними гаслами, — це було завдання над силу і мозок наших соціалістичних провідників. Їх душа була роздвоєна так само як почуття. Ані не любили вони до безтями свого, ані не ненавиділи чужого. Якже ж могли тоді вони мобілізувати нашу приватно-власницьку стихію проти північного соціалізму, коли їх вчитель Прудон казав, що „приватна власність — це крадіж”? Затруті чужими мудрощами були вони глухі на голос інстинкту свого народу... Так — несформована ідея — ниділа. Гальмувався нерозгойданий динамізм.

І не лише на цім відтинку! Крім соціалізму, друга хмара сунула на нас з Півночі, стара прибрана в свіжі шати революції — ідея одного народу „от фінских хладных скал до пламенной Колхиды”. Передовою стежею цієї ідеї — були і Ленін, і Троцький, і москалі, і сини „вибраного народу”, ті, як їх зве Клен — „горбоноси” Месії.

І коли ми відтворимо собі вичини Леніних, Муравйових, Кагановичів і Радеків на Україні, то признаємо, що, у відношенні до того племені, на певніший дорозі був інстинкт наших Гриців і Ярем, аніж розум „поступової” інтелігенції. На тлі подій, що їх тереном була Україна під владою Постишева чи Ягоди, — прикази народньої мудрости щодо тих зайдів були в тисячу разів мудріші від інтелігентського мудрагельства про гуманність, толеранцію і рівноправність народів.

Чи колонізаційна акція Агро-Джойнту на Україні, чи склад „уряду” УССР, чи ухвали Ліфшиців з Укр. Академії Наук, як ми масмо розуміти Шевченка, не виказують, що аспірації тої тиранської майки на Україні були далеко ширші, аніж „рівноправність” і автономія, якими думали їх укуськати соціалістичні провідники української революції? І чи проти тої трагічної дійсности — не був оправданий рух, що замість ліберальних химер, з яких глузують самі ті, кого ними хочуть ущасливити, — чи не був оправданий рух, що замість тих гасел, висунув би ґрунтовну програму, яка б унеможливила раз не все появу Муравйових, Антонових, Троцьких, Ягод і їх агентів на Україні?

Українська революція домагалася цього. Вона гостро поставила цю справу. Народня мудрість вичула, що „рівноправність” зайд серед нас, — значить в їх руках батіг і наган на нас. Що свободу для себе на Україні вони розуміють як примусове виселення з неї наших селян, як творення на нашій чорноземі московської колонії — з безправною більшістю і з упривілейованою чужиницькою меншістю... Недовір’я хлібороба до „торгаша” і розбійника, злоба того, хто ходить простою стежею, до комбінатора або насиль-

ника, — цей куняючий в національній душі комплекс почувань власної вищости, мала б революція уняти в яскраву програму, але не могли уняти соціалістичні „вожді“.

Так ембріон другого великого політичного руху, яким — як і боротьбою з соціалізмом — була вагітна наша революція, не побачив світла дня... Наші політичні акушери воліли його забити. Але він вродився — і вродився потвором. Щоб потім — за гріхи акушерів — покутував наш народ, висміюваний, винищуваний „гуманними“ соціалістами, щоб чував по невчасі потилицю соціалістичний інтелігент, повіривши в Маркса; щоб надаремно, „в свинячий голос“, згадував народну мудрість.

Байдужими й безпорадними лишилися соціалістичні провідники революції і в справах релігії і Церкви. В справах — які теж видвигнула гостро на денний порядок наша революція. В Галичині був один політик, провідна постать безбожницької радикальної партії. Але — в своїм повіті — він був церковний „брат“, що в урочисті свята ходить по церкві зі свічкою в руці. На Великій Україні — був міністер соціаліст, отже матеріаліст, але вірив в Христа Спасителя, в безсмертність душі і в загробне життя. Пізніше вложив рясу, але як соціаліст — писався не церковну програму своєї партії, яка підготовляла церковну практику большевизму. Як соціаліст він нічого б не мав, щоб в церквах були музеї. Як віруючий — щоб в них були святі образи... Хто тільки нічого не має ні проти одного, або другого, той завше скориться комусь третьому, який дуже хоче або одного, або другого... Чи подібні провідники могли стати на Україні Петрами Амійськими? Могли визволяти Святу Софію з рук недовірків, яких уважали братами в соціалізмі?

Тут як і в усіх інших питаннях — українська революція мусіла ставити чоло російській. Протести проти воюючого синодального православ'я Москви і проти безбожного комунізму — мусіли виллятися в форму релігійної війни. Так як в Ірландії, де таку саму релігійну війну викликала протикатолицька революція Кромвелля. Або як в Іспанії, де націоналісти билися проти військ Азані, з відзнакою Пресвятої Діви на грудях.

Але відповідний момент не знайшов у нас стільки служителів вітара, як колись в Ірландії, ні легіону нових Іванів Вишенських. Не чути було в нас і бубнів православного Жіжки. Забули, мабуть, у нас, що може тому і прийняв старий Київ грецьку віру, що серед усіх апостолів, що прийшли нас навертати, лише греки — „хуляще всі закони, свій же хваляще“. Не було тих, які пригадали б, що Спаситель прозивав ворогів віри „зм'яями і кодлом годючим“, а апостол Павло — „собаками“, „марномовцями і дурисвітами...“).

Чому не лунала тоді на Україні така мова? Чому в нас було так мало слухачів церкви, які так виступали би проти безбожницької чи синодальної Москви, як еспанські виступали проти безбожницьких французів і їх цісаря, що і вбивати їх не уважали за гріх, а „за

добре діло, завдяки якому можна визволити рідний край від гнету чужого завойовника“? Чому така мова п'ятувалася в нас протихристиянським шовінізмом? Чому не піднесено хоругви протиатеїстичної революції мовою, яка палила б серця?

Це сталося з тої самої причини, з якої не розгорнули ми стягу боротьби з соціалізмом, ані з іншими всесвітними інтернаціоналами. А коли і розгорнули, то аж змушені обставинами і напором національної стихії, — запізно, не формулюючи ясно завдання, не випалюючи нових гасел залізом в душі... Програма рідних Маратів не черпала своїх ідеалів з поривів своєї землі, з її затаєних стремлень, ні з її, повитих серпанком забуття, традицій. Деінде черпали вони своє „вірую“. А з Дрепарами, Лясалями і Чернишевськими, трудно було боронити хреста проти п'ятикутної звільниці. Час, коли на Україні міг з'явитися православний новий Хмельницький, був змарнований.

Соціалізм ворожий нам, що йшов не так від Маркса, як від Плеханова і Леніна — був для наших революційних провідників табу. Сіонізм, що вже тоді поставив карту на російську революцію і проти нас — теж був табу. Синодальне православ'я — теж. І ще в більшій мірі — сам російський народ.

Тисячу разів промовляв наш історичний досвід устами мас: „москалеві годи як трясці, а він все бісом дивиться“, „Москва сльозам не вірить“... Але кожне покоління посилало до Москви нових плакальниць. З усіх ідей „весни народів“ 1848 року, наша революційна інтелігенція, п'яна драгоманівським братолюбством, засвоїла лише, властиве п'яним, непоборне бажання розцілюватися з сусідами... Коли одні земляки воліли „братів-соціалістів“, а другі — „братів-хліборобів“, то це були нюанси. Психічне наставлення було те саме, навіть коли ясно було, що той „брат“ називався Каїн. „Народи лише відновляються в боротьбі“ — звучала мужня проповідь Мацціні. „Душі змарнілі в довгій неволі, відновляються лише в ненависти“ — писав він теж під час „весни народів“). Але — не для братолюбців, що обмарювали себе п'яними цілунками, була ця проповідь. Їй прислухалася б, її домагалася б, як спрагла земля дощу, розбурхана революцією стихія. Але ця проповідь не пролунала в свій час з гори.

„Рідний, улюблений наш!“ — гукав до читачів в своїй статті Пушкіна бувший поет Тичина). „Рідний, улюблений, наш!“ — гукали менші Тичинята до Сталіна. Гукали так земляки колись і до Толстого, і до Мілюкова, Некрасова, Леніна, Шалаяпіна. А в одній статті київської „Ради“ — навіть до двоногового орла російської імперії, з нагоди вбивства Столипіна, невіджалованої для українців пам'яті.

І як могло бути інакше? Коротко перед революцією шаповалівська „Українська Хата“, поборювала „філістерську думку, що міняють національність найслабші елементи“. Навпаки — найсильніші!... „Українська Хата“ обстоювала „право“ кожної одиниці — вільно кидати свою націю і приймати національність іншу, таку, „де її сили можуть бути прикладені з найбільшою користю“... Обурюється „Укр. Хата“, що на

Юрій Ліпа

З ПОЕМИ „СІМНАДЦЯТИЙ”

— Вперед, Україно! В Тебе тяжкі стопи!
Пожари хат димляться з-під них:
Ні Росії, ні Європі
Не зрозуміти синів Твоїх!

Це не ті — балакучі, нерозумні,
І не ті — жалібні пісні, —
Мовчазливі, думні,
У полонінному сні.

Їхніх рядів не зочити,
Їх крок — один.

Україна:

— Хто ж знав, що ви такі сміливі діти?

Українці:

— Хто ж знав Тебе, найпрекрасніша з країн?

такого перекінчика — кидається „дики і безглузде слово „рenegат”! Це право (право рenegатства!) — писав орган соц-рев. М. Шаповала „мусить тепер визнати кожний українець”. Не сміє „своя нація деспотично заявляти йому — ти наш і... до скону мусиш лишитися нашим”! Бо це був би „найгрубіший і найстрашніший шкурний егоїзм загалу нації”. Навпаки, нації просто заінтересовані в тому, щоб „перед індивідуумом як найскорше було відкрито шлях до вільного виходу з одної нації і до вільного входу в другу”. Того вимагає „розум, мораль, етика і толеранція”...”). Прославлення національного рenegатства!

Російська література, політична і не політична, різні організації і партії, буржуазні і соціалістичні, — цілими серіями плодили на Україні перекінчиків. Коли у нас так цинічно виправдували їх, то як же ж могли у нас повставати проти сонця, проти самого джерела тої енергії, що ростила рenegатів — проти Росії, її народу, її культури, її демократії, її політичної місії, проти генія російського народу?! Ціла пропасть ділила таку ментальність тодішньої нашої соціалістичної й ліберальної інтелігенції від ментальности народу, від ментальности Шевченка, який на муки вічні засуджував душу дівчини, яка „кождому годила”, яка — невідомо — „цареві московському коня напола”...

(Закінчення в наступному числі)

- 1) The french revolution a history by th. Carlyle 8. III ch. 1.
- 2) Macaulays Kritische und historische Aufsätze VIII William Pitt.
- 3) Де Костер — Уленшпігель.
- 4) Martin Luther — Ausgewählte Schriften. Berlin, S. 322, 418.
- 5) Marcelli Handelsman — Rozwoj narodowosci nowoczesnej st. 23.
- 6) Комуніст 16 II.
- 7) Українська хата, Київ 1910 ч. 7-12.

Поль Половецький

**„МАЛЕНЬКІ” ПОМИЛКИ
МІСТЕРА ДЖОРДЖА КЕННАНА**

Появлення нової об’ємистої праці містера Кеннана, під заголовком „Росія залишає війну”, дає читачеві можливість ознайомитися і проаналізувати найбільш затуманений, найбільш неясний період в історії людства, а саме: 1917-18 рр., роки двох революцій, що змінили цілком політичну мапу світу і поставили людство перед невідомими, повними жаху подіями і проблемами.

До цього часу ще не сказано останнього слова, не виведені на чисті води „нитки”, якими послуговувався большевизм для досягнення своєї мети. Хоч праця містера Кеннана не належить до останнього слова об’єктивного історика, проте — вона дає ключ до відшукування того останнього слова, за яким так нетерпляче чекає світ, сподіваючись почути правду, незфальшовану під різні смаки і уподобання правду про те, як сатанинська сила прийшла до панування над одною шостою частиною земної кулі сорок років тому.

Події і цитовані автором численні джерела і документи кінчаються на ратифікації большевиками берестейської угоди з Німеччиною.

Бібліографія охоплює офіційні документи держав, мемуари амбасадорів та різних офіційних і неофіційних осіб, як також використана російська мемуаристика всіх зафарбувань.

Зате автор не вжив ані одного українського або про-українського джерела і це наклало свою печать на ту частину праці, де містер Кеннан торкається українського питання.

Але „маленькі” помилки маютьесь не тільки тут. Містер Кеннан виступає на самому початку праці з фальшивим твердженням, що криється в ось таких словах:

„Перш за все, вона (лютнева революція) не була штучною революцією. Ніхто її не плянував. Ніхто її не організував. Навіть для большевиків вона була сюрпризом”.

Отже — за Кеннаном — революція вибухла сама по собі стихійно, несподівано, як грим серед ясного неба...

Доведемо, що логіка мислення містера Кен-

нана, з його тезою про самородження революції, є абсолютно хибна і антинаукова.

Нам відомо не тільки з друкованих джерел, а й з особистого досвіду, що німецький генеральний штаб, втративши надію на знищення російської армії в бойових операціях, вирішив перейти десь в 1916 р. до психологічної війни. З метою знищити бойовий дух армії, фронтові лінії окопів засипалися листівками з німецьких аероплянів, а в тилах нелегально розповсюджувалися летючки і література різних революційних організацій, що мали зв'язки через Німеччину з Леніним і його штабом у Швейцарії. В тих летючках підкреслювалося про зраду в адміністративному апараті, про моральний розклад імперіального двору, у зв'язку з особою Распутіна, і т. д.

Помимо соціалістичних організацій, агітація і пропаганда велася на широку скалю також жидівськими організаціями, які не втратили надії на досягнення своєї мети, тобто — повалення ненависного їм царя і встановлення іншого ладу, при якому можна було б здійснити свої віковічні мрії — „Ми наш, ми новий мір построїм”. (З приводу цього див. „Pioneers of the Russian Revolution” by Dr. A. Rappaport).

Отже — жидівство було певне в революції ще задовго до її вибуху і знало, якого характеру набере та революція, бо плян і керівництво було одно: воно походило із Нью Йорку через різні клітини банківської системи в Європі, хоч „головний піп тої жахливої секти, що плянувала революцію — за виразом Черчила — сидів у Швейцарії”.

Інформативний рапорт, переданий російською розвідкою урядові, вміщений в книзі Брасола „The World at Crossroad”, красномовно підтверджує все вищесказане. Ось він:

„Російська революційна партія в Америці відновила свою активність. Як наслідок цього, важливі події мають послідувати. Перші конфіденційні сходина, що поклали початок нової ери насильства, відбулися в понеділок увечері, 14 лютого 1916 р. в Нью Йорку. Було присутніх 62 делегати, 50 з них були „ветерани” революції 1905 р., решта — новоприйняті члени. В числі делегатів був великий відсоток жидів, більшість з них належали до інтелектуалів, як доктори, публіцисти і т. д. і декількох професійних революціонерів. На повістці денній стояло питання віднайдення шляхів і

засобів до започаткування великої революції в Росії, бо „найсприятливіший момент для неї вже дуже близько”. Було виявлено, що секретні звідомлення надійшли з Росії, в яких описувалося, що ситуація дуже сприяюча. Єдиною серйозною проблемою було фінансове питання, але як тільки торкалися цього питання, зібрання було відразу запевнено, деякими членами, що питання це не повинно турбувати, бо величезні фонди, якщо потрібно, будуть дані особами, що симпатизують з рухом визволення народу Росії. У зв'язку з цим ім'я Якова Шіффа неодноразово було згадане”.

Ми не всілі ствердити автентичности цього документу, тому полаємо до цього „сповідь” Якова Шіффа вміщену в Нью Йорк Таймсі за 5 червня 1916 р., де він описує свою боротьбу проти царського уряду, як також привітальну телеграму Тимчасовому Урядові Росії, в якій він висловлює своє велике задоволення з приводу того, що його 25-річна праця не пішла марно.

Ми гадаємо, що містерові Кеннанові відомі й ось такі рядки з праці жидівського відомого письменника доктора Анджело Раппапорта (1918 р.): „В далеко більшій мірі ніж поляки, латиші, фінляндці чи якась інша етнічна група величезної імперії Романових, жида були творцями революції 1917 року... Російські жида, піонери революції, продовжують тепер боротися за справу справедливости і демократії...” (The Pioneers of the Russian Revolution” pp. 248).

На заключення додамо ще й такі слова жидівської письменниці М. Гвядзовської: „Чи Гітлер із своїми послідовниками врятує Німеччину?.. Ні!.. Вони мусять згинуть!.. Жидам потрібно було кілька генерацій, щоб повалити імперіальну Росію. Гітлерівська Німеччина буде зруйнована в наші дні”.

Що мають спільного всі вищенаведені цитати з фривольним твердженням містера Кеннана?..

Правда, що не тільки містерові Кеннанові, а й нікому іншому ніхто не робив звіту про плянування революції, бо про конспірацію не звітують. Одначе, це не давало містерові Кеннанові права анулювати одним розмахом пера законних прав тих людей, що вважали і вважають себе за піонерів російської революції, тобто — жидів, що вклали немало зусиль на пова-

лення царату і понесли незчисленні жертви. (Див. цитовану працю Раппопорта).

Тому, що містер Кеннан вважається експертом у справах Росії, знайшовся інший наслідник Кеннана, анонімний „top expert”, який повторив „винахід” містера Кеннана (трохи в іншій редакції), в журналі „United States News and World Report” May 31, 1957, проти чого гостро zareагував „Ukrainian Quarterly”.

Це красномовно говорить за те, що всяка спроба „містерів експертів” ревізувати, фальшувати революцію 1917 р. і одягати її в нові, вигідні їм шати (така тенденція в останніх часах дуже помітна), буде приречена на загальний осуд і протести збоку безсторонніх, щирих істориків, науковців і дослідників того фатального чину, що привів світ до сьогоднішньої ситуації.

Тепер перейдемо до іншого, ближчого й чутливішого для нас питання, що порушує містер Кеннан у своїй праці, а саме — українська революція 1917-1920 рр.

Хоч від автора „теорії пенсилвенії” ніхто не сподівався і не сподівається на об'єктивне висвітлення українського питання, проте, в цій книзі він втратив почуття найменшого гонору науковця і висвітлив українське питання так упереджено, так тенденційно і гротесково, що воно виглядає скорше анекдотичним базіканням чорносотенців, аніж оповідання експерта і науковця.

Подамо читачеві твердження містера Кеннана в дослівному перекладі:

„Ситуація ускладнюється сепаратистськими тенденціями в багатьох частинах російської імперії... Центральна Рада була утворена в Києві, яка безжалісно бомбардувала Тимчасовий Уряд, щоб дістати поступки до своїх вимог про напів-незалежний статус, який вона й дістала на папері у формі широкої автономії. **Одначе, фактично Раді бракувало законних прав навіть для федерального статусу.** (В тексті — „Powers Requisite” — підкреслення наше). Після большевицької революції була зроблена спроба виробити деяку форму співпраці з большевиками, але згодом Рада оголосила сама себе єдиним носієм влади в Україні... В той час, коли советська влада була готова визнати теоретичне право України на самостійність, фактичний виклик був інша річ. Тертя між двома політичними центрами розвивалося швидко. В кінці

грудня советська влада створила комуністичний український режим з місцем осідку в Харкові і незабаром розпочала військові операції проти Ради... Муравйов командував лише 600-800 бійцями, що склалися з різношерстних загонів... але при тій ситуації і того було досить... і большевицька влада була установлена в Києві. Ці події, одначе, не запобігли укладненню німецько-української угоди в Брест-Литовську, яка була підписана наступного дня після зайняття Муравйовим Києва”. „Ваговитість” і „науковість” тверджень містера Кеннана настільки очевидна кожному українцеві, що коментарі до них абсолютно зайві: незнання історії Східної Європи, незнання ситуації, недотримання принципу толерантності, ігнорування джерел другої сторони (і навіть большевицьких) та відкинення наукової аналітично-синтетичної методи дослідження так і видніється в кожному рядкові присуду Кеннана. Нарешті — останнє, цілком драстичне питання щодо нескрупульозності українських провідних мужів Центральної Ради.

Містер Кеннан твердить, що „згідно офіційної советської „Історії дипломатії”, Франція запропонувала Раді позику 180 мільйонів франків для боротьби проти советської влади. Французькі агенти фактично передали українцям дуже велику суму грошей, оцінювану в сумі біля 50 мільйонів рублів. Ніколи не була політична субсидія більш жихливо змарнована: як тільки українці прийняли ті гроші, австрійські і німецькі впливи в столиці (Києві) почали збільшуватися, і альянтські репрезентанти залишилися з почуттям безжалісного обдурювання”.

Крім советської „Історії дипломатії” автор подає й інше джерело цього твердження, а саме: „Див. примітку на стор. 269 книги Е. Сіссона „Hundred Red Days”.

Та примітка дуже довга: ціла сторінка нонпарелі. І становить вона цитату з щоденника Сіссона про розмову з англійським капітаном Фіхтвільямс під час подорожі потягом в 1919 р. від Відня до Трієсту.

Зауважимо, з приводу цього, що коли покійний Сіссон подає слова англійського капітана про надання грошей Центральній Раді альянтами, то це зрозуміле: він фіксує йому сказане. А читач сприймає це, як „дружнє базікання” за шклянкою чаю, а не як достовірне дже-

рело. Коли ж містер Кеннан вживає те „джерело базікання” в своїй дослідчій праці як джерело, як документальний доказ того, що Центральна Рада прийняла гроші від альянтів, то це вже, м'яко висловлюючись, самоодягання містера Кеннана у мантію „рижого Васі на килимі”, щоб смішити публіку своїми невдалими трюками. Те ж саме з „Історією дипломатії”. Її автори — Хвостов і Мінц — записали на стор. 316 те, що їм партія наказала. А партія в той час наказала устами Троцького і кинула голодним пролетаріям Росії та своїм закордонним „рижим Васям” ось що: „Ми знаємо, яку підтримку дали Раді амбасади і місії наших альянтів. Ми знаємо, що англійське золото і французькі офіцери та важкі гармати цих обох країн послані в Україну. Але Рада пішла шляхом буржуазних урядів малих балканських країн, які брали хабарі одночасно від Росії і від Австро-Угорщини. Київська Рада уже почала сепаратні секретні переговори з Німеччиною”.

Що це була чистісінька демагогічна, розбійницька пропаганда, ніхто не має ані найменшого сумніву. А „рижі Васі” сприйняли тоді і вважають тепер за стовідсоткову правду, не подумавши навіть над тим, в який спосіб альянти могли доставити Центральній Раді гармати, коли всі шляхи доступу були бльоковані Центральними державами.

Містер Кеннан не подумав і над питанням фінансування. Справді, припустімо, що Франція, до сфери впливу якої була приділена альянтами Україна, пообіцяла Раді 180 мільйонів франків. У переводі на російську валюту того часу це становило б лише один мільйон рублів, а не п'ятдесят. Яка ж багата фантазія у „рижих Васів”!.. В п'ятдесят разів більше грошей дали агенти, ніж уряд Франції ухвалив!.. Чи можливе це?.. Чи не відчуває містер Кеннан гризоти сумління у зв'язку з такою необачністю?..

Лише в головах малого рангу альянтських „мандрівних обсерваторів” могло вкладатися те уявне фінансування, проголошене з певною метою червоним „царьком” банди терористів. Коли „історики” Хвостов і Мінц повторюють слова Троцького, пишучи в цитованій „історії” — „Українська Рада продавалася тому, хто більше їй давав” — то це природньо: вся „історія” усіяна подібними мовними „діамантами”.

Грицько Чупринка

МАНІФЕСТ

Тобі — зневірений, розбитий,
Тобі, що ставиш власний хрест, —
Велю я знов життя любити,
Радіти знов і рвати квіти, —
Тобі диктую маніфест.

Ти чуши, як природа дише
И як навкруги кипить життя!
Великий Дух його колише;
Збуди ж найбільше, найсвятіше,
Наймогутніше власне — Я!...

Велике — Я в землі юдолі —
Любов, і згода, і протест!
Воно загойть давні болі
І в ньому весь твій маніфест.

І буде в вільному народі
Значна особа і сім'я,
Як ти по-волі, по-свободі
При кожній справі і нагоді
Проявиш міцно власне Я.

Тих „діамантів” чомусь не помітив містер Кеннан і прийняв їх за чисті монети.

Через дивовижну упередженість в українському питанні і відсутність критицизму в логіці, містер Кеннан виглядає в наших очах не експертом-науковцем, а українофобом в національному питанні. Гадаємо, що не зайвим було б, коли б містер Кеннан простудіював був не тільки джерела російської чорносотенщини, а й українські джерела в англійській мові, яких мається чимало в американських бібліотеках. Тоді містер Кеннан не опинився б в такому нещасливому положенні.

Було б, однак, замало тішитися тільки тим, що містер Кеннан опинився в нещасливій ситуації. Ми гадаємо, що українські інституції й організації Америки повинні вказати містерові Кеннанові, що дискремінація і обезславлення українського народу, яке він робить в своїх працях не в інтересі свободи, яку боронить Америка.

ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИСДНУЙТЕ
НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА”

Людмила Старицька-Черняхівська

ОСТАННІЙ СНІПЕтюд на I дію
(Закінчення)

Я В А VI
(Ганнуся з бандуристом)

ГАННУСЯ:
Вони вже тут, були у нас на дворі...
Сюди, сюди, дідусю! Сядьте тут,
Я ж побіжу і всіх сюди закличу.
(Вибігає до їдальні)

БАНДУРИСТ:
Із днем святим вітаємо усіх
На вік віків...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:
А звідки, старче Божий?

БАНДУРИСТ:
А звідки я? Та хто його і зна.
Співаєм тут, там подаємось далі,
Та й темний я...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:
Від роду?

БАНДУРИСТ:
Ні, колись
У Січі ще...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:
З січовиків?

БАНДУРИСТ:
Колишніх,
Ще давніх... Ох! Було, та загуло.
Вже двадцять років темний так блукаю
Межи людьми...
(Увіходять з їдальні гості).

КУМА 2:
А й справді бандурист!
От і загра, і вдарим підківками.
Що ж, кумоньку, чи підете в танець?

КУМ 2:
Така кума і в гріх введе...

КУМА 2:
Ой, горе!
Чи то ж такий той гріх страшний?

КУМ 1:
Та гріх у міх!

КУМ 2:
Та й в запічок торбину.

КУМА 2:
Ха, ха, ха, ха! Побачимо, як ви

Ще й танцювати вмієте.

КУМ 2:
Потрапим...

КУМА 2:
Десь на Москві забули вже.

КУМ 1:
Хо, хо!

Згадаємо, кумасенько, згадаєм...
А тим часом нам, діду, заспівай,
Чи про біду...

КУМ 2:
Чи про Солоху... Куме,
(До Семена Нещадими):
Вже ж розговорились люде?

БАНДУРИСТ:
Та яку ж
Співати вам?

КУМ 1:
Співай нам про Солоху.

КУМ 2:
Чи про біду й про Федора.

БАНДУРИСТ:
Гаразд.
(Здіймає бандуру)

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Суворо):
Співай мені про руйнування Січі
Других пісень не хочу слухать я.
(Зразу веселий гамір вривається. Семен Нещадима спочатку похопився був щось сказати, але видко суворий вигляд батька спинив його. Всі слухають уважно; в дверях скупчились молодики й дівчата. Бандурист починає співати: „Ой з-за гори, з-за Лиману”. Старий слухає, звисивши голову на груди. Ганнуся біля нього).

КУМ 1 (Коли скінчився спів, зітхає):
Ох, ох, ох, ох!

ГАННУСЯ (Плаче по-дитячому й ховає голову в коліна дідові).

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:
Заплакала дитина.

СЕМЕН НЕЩАДИМА:
Бо в день такий нащо журити всіх,
У хаті свято й сльози не до речі.

КУМА 2:
Дівочі сльози — то роса! Зійде

Хороше сонце й сльози всі осушить,
А сонечко близьенько вже... ой, ой!
Хороше, повновиде, чорновусе!
(Обніма Ганнусю).

(Тихо):

Як пригорне, то й опече... Ха, ха!
Старий Товкач (моргає на 1-го кума)
до батька припадає,

Про сина вже заводив річ...

ГАННУСЯ (Крізь сльози):

Ні, ні,

Не хочу я, не хочу я нікого!

КУМА 2:

Тра, та, та, та! Повірю я! Когось
Нагледіла, впав в око хтось?

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Дитину

Сполохали. За стіл чесний просю.

КУМА 2:

Ганнусенько, із нами до світлиці,
Я розкажу тобі... Ха, ха, ха, ха!

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Ясновельможні, — просимо. Гей, бабо!
А ну, лишень, старого нагодуй,
Та наточи слив'янки.

КУМА 2:

Ні, кумасю,

Нехай іде із нами бандурист,
Та заспіва нам.

СЕМЕН НЕЩАДИМА (Кланяється):

Воля панська. Батьку,
А ви ж на *salve* внукові...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ні, я

Нездужаю.

СЕМЕН НЕЩАДИМА (До всіх):

Ну, просимо ж до столу.
Ходім, ходім. От зажурили всіх.

(До слуг):

А челяди чого сюди набилось?

СЛУГИ:

Послухати...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Не місце тут.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

То це

Неможна вже вступити у покої
Хрещеним людям?!...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Челяді. (Виходить).

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Гай, гай!...

(Гості й челядь всі виходять).

Я В А VII.

(Увіходить баба з дитиною і з чаркою вина
на срібній таці).

БАБА:

Вони туди, а ми — сюди, дідуся
Розважити. Дідуньо зажурився,
А втіха тут у хаті є, онучок
У діда весь, мов вилитий! Козак!
От, виросте, та буде Турка бити
І татарву, і москалів, усім
Дістанеться. Е, знатимуть нас люде!
Ще й не в такий каптан нас приберуть,
Почеплять кавалерію і ключця
На голову надінуть.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ет, верзеш

Не знати що.

БАБА:

Не знати що! А тож бо,

Щоб одинак такого пана та
Лишився тут на хуторі? Поїдем
І слави заживемо на Москві,
І хуторів, і грошей! І дідуня
Догледимо! Нехай росте ж здоров
І дідові, і батькові на втіху.
Одкушайте ж, прошу.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Та вже давай.

(П'є і кидає червінця на тацу).

БАБА:

Дай, Господи, таким, таким діждати
І на весіллі погуляти.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ще

Що вигадай!

БАБА:

Ще діждемо, дідуню!

Хай немовлятко ось полежить тут,
А я піду кумів всіх почастую;
Під грубкою тут затишно. (Виходить).

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Дивиться на дитину):

Лежиш

Мале, мале і безпардонне, й кволе,
Але тобі вже стелиться життя
Шляхом широким, ясним і далеким...
А мій вже шлях дійшов до краю. Ох!

Ти кров моя, в тобі мої надії,
 Мої жалі, мое життя і все,
 Все, чим я жив і чим болів. На тебе
 Все упованіє моє. Куди ж
 Підеш ти, сину? Темна, темна доля...
 Рости ж, живи, та пам'ятай, що ти
 Вродився з сліз, а викохавсь в руїні
 Отчизни-неньки нашої... Ох, ох!
 Побитої й сплюндрованої дітьми
 Й ворогом ненадим. Не мені
 Вже бачити її прийде. Поки ж
 Ще очі ці не згасли, буду я
 Наступцям нашим списувати на спомин
 Все, що колись тут коїлось, і як...
 Як москалі додержали присяги,
 Занапали весь веселий край,
 Січ знищили, нарід весь ошукали,
 Закатували Кальниша і все,
 Все знищили... Всі вольности, все право,
 Все те, на чім ми присягали... Ох,
 І присягали ж! Може ж, хто хоч гляне
 На ці листи, та хоч згадає хто,
 Й зажуриться, й заплаче, як журюся
 І плачу я тут немощний, старий,
 Нікому непотрібний і самотний,
 Мов камень той на битому шляху.

Я В А VIII.

(Увіходить баба, отирає хусткою губи).

БАБА:

Ну й випили! Ух, та й міцна ж вишнівка!
 (Бере дитину).

Полежали, вже й до матусі час,
 Хай тішиться одиначком. Дідуні

Чолом віддай та й спатоньки гайда!

(Виходить з дитиною. Впродовж всієї цієї дії,
 аж до кінця, чути з ідальні бренькіт бандури,
 наспівування діда: „Казала Солоха — прийди,
 прийди” — і веселий сміх, то тихше, то голос-
 ніше, але так, що звуки ці складають тільки тло
 якихось п'яних, ситих веселощів).

Я В А IX.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Розгортає хроничку і
 читає вголос помалу, слово по слову):

„А на той час отаман Кременчуцький, як
 [відомо

Мені напотім сталось, перевів степами”...

Що... що... таке? Курінний Кременчуцький
 Чи я?... Ні, ні! Не може бути!... Він?

(Читає далі):

„З Текелієм умовився й все військо
 Таємними шляхами”... Пробі... гвалт!
 Не може бути! Одурено! На марне!...
 (Вбігає молодик).

Покликати господаря! Брехня!!

Хто каже це? Ганджа, товариш вірний...

(Читає):

„Сам свідком був, як дякував йому”...
 Мій Господи!... Це син мій, син єдиний...
 Занапастив...

Я В А X.

(Увіходить Семен Нещадима; каптан на йому
 різцібнутий, видно тонко галтовану сорочку.
 Лице пащить).

СЕМЕН НЕЩАДИМА (Здивовано):

Що сталось?

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Підводиться, показує
 рукою на книжку, голос йому вривається
 щохвилини):

Дивись... Дивись... читай... осліп я...

[стратив розум...

Упився... ну ж... скажи... скажи... Чого

[мовчиш?...

Чого мовчиш?...

СЕМЕН НЕЩАДИМА (Силкується вдати спо-
 кійного):

Дурниці.

І навіть що! По задрости й злоби

Ославити мене скортіло людям,

Це хтось з полчан цей пашквіль...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Це Ганджа.

Полковник Переяславський, товариш.

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Набрехано.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Набрехано? Клянись,

Клянись мені Христом Ісусом, кров'ю,

Проллятою за наші душі... А!

Мовчиш... Мовчиш... Поглянь мені у очі...

Іуда... ти?! То правда... Цить, мовчи...

Мовчи... (Хапає кінжал і подає йому)

Хутчий бий в серце це, щоб очі

Склепилися відразу...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Батьку, я

Лиш врятував все славне товариство

Від марного пролиття крові.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ти урятував?

Ти вирвав серце з грудей України
І кинув його псам,
Ненатлим псам! Ти, ти, моя надія,
Остання віра!... Каїн, скільки взяв,
За що продав ти неньку рідну?

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Батьку,

Вже зважили там долю нашу й я...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Хто важив, хто? Недолуток Іуда
Мій син, мій син!!

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Ні, важив там не я,

А ті, які приборкали нас міцно,
З якими нам не битися... Я знав...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Й не ознаймив завчасу товариство,
А потайки...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Я військо врятував

Від страти... Я...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ти врятував все військо

І заробив за те ґрунти, млини,
Ліси, степи, гаї і пасовиська,
І через те убрався в цей каптан
І в клочча це! І допустивсь „до ручки”...
До тої ручки... що...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Лишивсь я тут

В Україні, і ви ж на те пристали,
Щоб Україну рятувати...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ох!

Упала враз з старих очей полуда!
Рятуєш ти, рятуєте ви всі
Свої ґрунти, збираєте пшеницю
З скривавлених ланів...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Бо треба жить

Й вбиватися у силу...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Нащо? Нащо?

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Щоб мати й на Москві респект. Та ось
Ви чулисьте, — старшини всі прохають
За Гетьмана, й обіцяно мені...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Обіцяно!

Обіцянки-цяцянки...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

А силою уже не попремо!

Розважте й ви: тепера вже не наша
Тут сила, ну, а жити треба всім.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Як жити так, то краще вмерти!

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Добре,

Тому вмірають, хто вже своє дожив,
Але мені життя іще смакує,
Ще хочу жити й не піду в ченці,
І в домовину теж живцем не ляжу!
Хай доживем до вашого, тоді
Спакуємось самі, а поки сили, —
То будемо ще борсатися. Так
Судилось нам, то треба так і жити,
А не сидіти тут по хуторах,
Немов вовкам в пашенних ямах. Треба
Те брати, що дає нараз життя.
Кується там нове життя.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Неволя

Кується там, ланцюг на вас...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Ні, ні,

Старшин усіх дворянами пороблять...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

А люд увесь повернуть в крепаків
І віддадуть старшинам на поталу...
І ти... і ти радієш з того? А,
Купили вас, приборкали не лихом,
А добрами...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

То справа не моя.

Та від добра не буду й я одмовним.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ти сорому... ти Бога одцуравсь?
На що ж лили ми кров свою за волю,
На що ми билися з ляхами? Нащо
Загинули змордовані навіки
Твої брати, твої товариші,
Твої діди, нарід твій...

СЕМЕН НЕЩАДИМА (Знизує плечима):

Хтіли меду

Й душили бджіл...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

А ти вже взявсь братів,
Поплечників своїх душити
І запрягати в ярма...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Хо, хо, хо, хо!
Мабуть, що їм тепер живеться краще,
Ніж за часів гетьманщини, бо всім,
Що під реймент російський підвернулись,
І безпечніш і затишніше, всі
Відпаслися... Ось — слухайте: дзвенить,
Гуде село колядками-піснями,
Радіють люди...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Що єдиний день
Дав пільги їм, щоб Господа згадали.

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Вони мені, — чи я їм. Так, тепер —
Пан, чи пропав. Ви бачите, не з мене
Втворилось те, що сталося, але
Нове життя тепера тут кується
І я його не заверну цабе.
Або ти пан, або крепак. Розважте
Або вгорі, або вдолині. Та
Коли б я став і свині зараз пасти,
Не поверну їм волі. Можу ж я
Своє життя прибрати в пишні шати.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

І ти... і ти...

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

І житиму, й живу,
І розважаю розумом, що треба
Скоритися, не битись марно, а
Вбиватися в колодочки помалу,
Щоб задніх нам не пасти тут. Так, так,
Бо на чиему возі, кажуть, їдеш, —
Того й пісні співай.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Так ось коли,
Так ось коли розперезавсь ти, сину,
Єдиний мій! Утіхонько моя,
Порадонька остання... Надія,
Моя надія вірняя! Так все,
Що діялось, загинуло намарне.
Та кров уся, вся кров, що ми лили,
Що пролили батьки й діди за волю,
За рідний край, постарчила на те,
Щоб з трупу їх гадюки уплодились
Такі, як ти, що одреклись всього,
Всього свого за той маслак, що пані

Вам на поталу кида. А! Скінчив...

Упорався. Іди ж, справляй обжинки,
Вже все пожав, усе домолотив,
Домолоти ж ще сніп оцей останній,
Та й розкошуй, мели і шеретуй,
Щоб не лишилось і зерна малого,
Того життя, души твоїх братів!
Міси свій хліб, скривавлений сльозами,
Печи його, та хай той Божий хліб
Задавить вас, хай камнем в пельці стане!
Продав усе, усе занапастив!
Так будь же ти, будь проклятий, Іудо!
Клянущ тебе усім, що в світі є,
Сльозами тими, що лились у Січі,
Землею рідною, нехай вона
Каміннями труну твою покриє!
Клену тебе всією крив'ю, що
Лилася тут колись за нашу волю,
Залийся нею, утопись!!

СЕМЕН НЕЩАДИМА:

Ха, ха!

Кленіть, кленіть. З прокльонів ваших вітер
У вітрякові крил не поверне!..
(Виходить).

Я В А ХІ.

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Іуда... кат... недолюдок... Ой, серце...
Він — кров моя... нащадок мій! Ні... Ні...
В очах темніє... Боже, що чинити...
Все згинуло... Так хай же гине все...
(Хапає і починає дерти всі свої зшитки).
Всі спогади... всі спогади...

Я В А ХІІ.

(Вбігає Ганнуса).

ГАННУСЯ:

Дідусю,

Що сталося? (Кидається до нього)
Ріднесенький!

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Одпиха її):

Пусти!

Від гада гад! Пусти мене!

ГАННУСЯ:

Дідусю,

Нащо дерете ці листи? Не дам,
Не дам я їх так нищити... нізащо...
Дідусеньку, опам'ятайтесь!

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Геть!

Вони тепер нікому не потрібні:
Навколо все запроданці такі,
Як батько твій!!

ГАННУСЯ:

Мені лишіть, дідусю...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Враз спиняється):

Га... що таке?.. Гуде тут... Стогне щось...
Ковадлом б'є... скінчилось... Що чинити?
Хто порятує?.. хто прийде? Стою...
Мов скеля серед моря... Що подію,
Що учиню?! Валечна хвиля йде,
Все поглине, все змиє... Літа... Силу...
Верніть мені! Верніть товаришів!
Верніть життя, життя моє!!...

ГАННУСЯ:

Дідусю,

Я все зроблю вам!

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Вертається до пам'яті):

Ти?.. Хто ти?.. хто ти?..

В очах темніє...

ГАННУСЯ:

Я... я ваша пісня...

Ганнуся ваша... Я не дам... не дам...
Знущатися над вами...

(Припадає з плачем до старого).

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Пізно, доню...

Іде... іде... Вже чую, як земля

На віко трунне падає...

ГАННУСЯ:

Дідусю!..

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Випростується):

Ложатиму і руки ці згорну,
Не підведусь, не встану з домовини,
З тісної хати не прийду вже я,
Ріднесенька, тебе оборонити,
Коли тебе на продаж поведуть
Твої сини, твої горливі діти...
Ох, темно як... Зі мною поклади...
Це все... усе... у домовину... Годі...
Скінчилось все... порвалося...

ГАННУСЯ:

Ні... ні...

Я не віддам паперів ваших зроду!

(Притуляє шпиргали обома руками до грудей).

Я не забуду неньки... Я її

Любитиму, лябитиму до віку,

Не пригорнусь до ворогів...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Що ти

Вчинити можеш з диким, хижим морем?..
Мале, дурне...

ГАННУСЯ:

Нехай дурне, та я...

Я розкажу про все селянським дітям,
Я захищу від всіх вас... я навчу,
Дідусеньку, навчу...

(Припадає до нього з плачем).

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Пригортає однією рукою):

Дитино Божа,

Остання втіхо! (Раптом хапається рукою
за серце і підводиться, втопивши очі в одне
місце).

Що... прийшла?

Стоїш, прийшла?.. Вже клеплеш косу?!

ГАННУСЯ (Кричить):

Пробі!!

(За лаштунками чуто хор колядників —
„Нова Рада”).

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Співають десь... ховають...

ГАННУСЯ:

Козаки...

Колядники...

АНДРІЙ НЕЩАДИМА:

Ще чую... Рідна пісня...

ГАННУСЯ:

Що з вами?!.. Ненько!!..

АНДРІЙ НЕЩАДИМА (Підводиться на ввесь
ріст і з останніми словами падає, як під-
тятий дуб, розкинувши руки):

Влучила... кінець...

Не забувай...

ГАННУСЯ (Припадає на груди мертвому):

Дідусю, рідний, любий!

(Усі вбігають на сцену: гості з їдальні, а просто
виходять козаки з звіздою. Той, що з звіздою,
подається наперед і спиняється над групою —
Ганнуся, старий Нещадима, — решта козаків
скупчились біля порогу. З правих дверей ви-
бігає баба і челядники. Всі закам'яніли в різних
групах).

СЕМЕН НЕЩАДИМА (Хутко підходить до

батька, бере за руку, — рука падає):

Умер?!...

Федір Одрач

НЕСАМОВИТИЙ РЕЙД

За вікнами нашого купе швидко міняються крас-види. Потяг мчить з Авґзбурґа до Нюрнберґу. Напроти мене куняє якийсь молодий пан із семітським обличчям. Над його головою лежить на полиці об'ємиста валіза. Мабуть „промишляє”, навіялось мені, бо хто ж з чужинців не промишляв у перші повоснні роки в Німеччині? Якщо цей жид, думаю, з Польщі, звичайно, буде з нього україножер. Поляки зрозуміло, могли йому наговорити багато нісенітниць проти українців. Взагалі наші „дорогі” сусіди майстри нацьковувати будь-кого проти нас. Тому я з підозрінням дивився на мого випадкового співмандрівця і бажав собі одного, щоб між нами не зав'язалася розмова. Та по короткому часі людина з семітським обличчям зичливо поглянула на мене і німецьким жаргоном спитала, як далеко ще до Нюрнберґу.

— Мабуть ще з пів години дороги.

— Ви може поляк?

Я подумав хвилинку і пригадав момент, як то три жиди втягнули мене до переповненого вагону крізь вікно, коли я заговорив до них по чеськи.

— Ні, мій пане, я чех.

На семітському обличчі невідомо зичливість.

— Ах, чехи, чехи, Прага, Прага, — зацмокав губами жид. — Пане, я ще не бачив у житті так гарного міста, як ваша Прага.

— О, наша Прага оправду є гезка, — притакую.

Потяг на хвилину зупинився на якомусь півстанку і знов рушив.

— Я, пане, називаюся Беньо Блюменкранц.

— А мене звуть Їжчик Дуфек, — не моргнувши війми, брешу своєму співмандрівцеві.

— Ви мені подобається, пане Дуфек.

— І ви мені подобається, пане Блюменкранц.

Він був жидом з Лодзі і говорив до мене по-польському, я, натомість був „чехом” з Подєбрад і говорив до нього по-чеськи.

ГАННУСЯ (Припала, як чаєчка, на груди старому, ридає):

Дідусю мій! Ріднесенький...

Ріднесенький...

КУМ 2 (Схиляється над покійником і потім підводиться. Урочисто):

Полковник преставився.

(Всі хрестяться).

КОЗАКИ (В дверях тихо):

Пером йому земля!

БАНДУРИСТ (Наближається):

І тихий сон,

І вічна, вічна пам'ять...

(Ганнуса ридає).

З а в і с а

— Пане Дуфек, я пережив жахіття.

— Я вам вірю. Жидів справді зустріла трагедія в цю війну.

— Я пережив особливе жахіття, пане Дуфек. Ми, жиди, — південний темперамент і тому радо ділимося своїми думками з будь-ким. А тому, що ви мені подобається, я хотів би вам розповісти цікаву історію.

— Радо буду вас слухати, пане Блюменкранц.

— Я не буду вам оповідати про те жахіття, тобто про кацети, крематорії, про капо і інше, я почну цю історію від найцікавішого, тобто від фрагменту, коли я вже був поза кацетом, хоч і під нагядом есесів. А було це влітку сорок четвертого року, в місті Богуміні. Тож групу жидів, де був і я, тримали в тимчасовому таборі в цьому місті, і есесмани щодня водили нас до праці на станцію.

— На станцію?

— А так, на станцію, пане Дуфек. Це, як знаєте, вузлова станція і туди приходило чимало вагонів з прерізними пачками, переважно від вояків з Польщі до своїх рідних у Райху. Ми, отже, з пошкоджених вагонів вивантажували ті пачки і переносили до добрих вагонів, до яких був уже причеплений паротяг. Німецькі вояки, чи вірніше німецькі службовці, чого тільки не висилали з Польщі своїм рідним: і прерізні матеріяли, найбільше ж товці і солонину. І от, коли я підійшов до одної пачки у вагоні, я помітив, що вона розбита. Зизом поглянув поза себе — есесман зайнятий був двома в'язнями, що в протилежному куті вагону зв'язували велику пачку, що була теж в дорозі розбита. Я скористав з моменту і швидко відгорнув грубий папір пачки. А там — великі кусні солонини! Ви уявляєте чим може бути солонина для крайнє виголоднілої людини? А я був власне такою виголоднілою людиною. Я й не подумав, що порушення пачки означало для мене безсумнівний розстріл. Я в цю мить узагалі про ніщо не думав. Мигцем сховав за пазуху кусень сала і далі порпався, наче б зв'язую пачку. Аж цілком несподівано підійшов до мене інший есесман, що приглядався увесь час до мене крізь щілину від дверей. Він грубо посміхався до мене доти, аж двох в'язнів з есесманом понесли з кута зв'язану пачку до іншого вагона.

— Ну і що ж тепер буде, Беньо?

— Я відповів йому цокотанням зубів.

— Ти дурний жид, — сказав він. — Хто ж ховає так солонину? Навіть сліпий побачить, що щось не гаразд із твоєю пазухою. Не боїшся тrefного?

— Не боюся, пане. Я ще перед війною їв і солонину, і взагалі свинятину.

Він поглянув на свій годинник і шепотом грізно скомандував:

— За дві секунди до колошні солонину! Раааз, двааа. Пів секунди спізнєння, Беньо, сказав есесман, і за це спізнєння потягнув мене гумовою палицею по спині.

— Ви могли б сильніше, групенфюрере, — владувано наставляю спину.

— Шкода гуми нищити на такому жидівському кістяку, — сказав есесман і відійшов. Есесман називався Курт Вільде і відомий був серед в'язнів як суворий наглядач. Найбільше він проявляв себе під час інспекцій. Тоді він нас „обкладав” масною лайкою, чим здобував собі довір'я у своїх зверхників. Тому то його поведінка зі мною була для мене повною загадкою. Може, звичайно, бути, таке, що в таборі, перед усіма есесманами загляне до мосі колошні і тоді я пропав. Та спокуса попоїсти була більша, ніж безпека смерті. І я рішився тримати в колошні солонину.

Увечері, коли нас привели до табору, я з великим неспокоєм чекав найгіршого. Але, на моє щастя, есесман Вільде не спровокував мене. Щойно на третій день після цього випадку у вагоні, Вільде покликав мене до себе.

— Як маєшся, жиде?

— Добре, групенфюрере.

— Солонину зжер?

— Зжер, пане групенфюрере.

— А забув зі мною поділитися?

— Я не знав... О, коли б я знав...

— Жиде, спину!

Я наставив спину. Вільде „шугнув” палицею набагато ретельніше, як попереднього разу.

— Це за злочинство. А зараз за нетовариське самолябство. — І знов шмагнув палицею, аж мені в крижах затріщало. Потім скомандував: — Вігом марш до бараку!

— Прикра вдача.

— Дуже цікава людська вдача, — підхопив Блюменкранц. — Грубіян і одночасно не стовідсоткова бестія. Здається, що своїм грубіянством він нас рятував. Коли б він був лагідніший, його перекинули б у інше місце і тоді хтось інший наглядач би над нами. Бувало скличе нас, скомандує сісти нам по китайському і питає першого ліпшого в'язня:

— Ну, що ти думаєш про мене?

— Я думаю, групенфюрере, що ви золота людина.

— Не бреш. Ти думаєш, що я каналія. Не переч, бо спину зріжу! Так, ти неодмінно думаєш, що я свиня. Ще раз — не переч! Ну, а ти Веню, чи ти кохав колись дівчину?

— Рапортую слухняно, пане групенфюрере, що я колись міцно кохав одну дівчину.

— А чи освідчився їй?

— Рапортую слухняно, що я їй освідчився.

— Веню, чи бачиш он цього стовпа?

— Я бачу дерев'яного стовпа, групенфюрере, а на стовпі електричний ліхтар.

— Дурню, це не стовп, це ж твоя наречена. Ану, освідчуйся!

— Моя кохана Лєю, я тебе міцно кохаю і хочу з тобою женитися.

— Не так! — шмагнув мене гумою по крижах Вільде. — Більше перекожливого тепла в голосі!

— Ах, ах, як я тебе кохаю, моя ти Лєю, як я тебе кохаю, — плакливо простягаю я руки до стовпа. Тоді Вільде повернув голову до горбатого Шмуля, колишнього крамаря, якого всі ми не долюблювали.

— Шмуль, ти ліпше потрапиш!

Шмуль відразу ж кидається до стовпа і падає на коліна.

— Добо моя, о Добо моя. Як я тебе кохаю, аж цярки щипйон мене по жилах. О, ходи в мої рамена, найдорожча. А завтра я поклонюся твояму батькові і скажу: О, достойний батьку мосі коханої дівчини, дозволь вести свою дочку до брам мого дому. А дім мій великий з великими вікнами, а за склом кури кричать, бо я торгівець і курками, і качками, і гусками і індіками, і навіть голубами.

— Вистачить! — суворо припинив Вільде. — А зараз — жабкою марш до бараків!

— От такий то був Вільде, пане Дуфек. Він якось ходив цілком не так, як інші есесмани. Завжди був виструнчений, голову мав задерту, коли побачить на дорозі тонкого стовбура, відразу ж плигає на його горбовину і йде не похитнувшись. Потім ми довідалися, що в цивілю був він еквилібристом. Лазив по ливах від даху до даху; юрба задирає голову, щоб його подивляти на ливні, а він тіпився, що був високо над юрбою.

Та ось, наша праця на Богумінській станції закінчилася. Вістки між нами кружляли, що нас вишлють до Дахау, ще інші вістки лякали нас спільною могилою за Богуміном, у ліску. Ця друга вістка була більш правдоподібна, бо, відомо, фронт дедалі посувався на захід і німці, звичайно, старатимуться якнайбільше винищити кацетників. І от прийшов на нашу групу час. Усіх нас було тринадцять, всі жиди. Я і Шмуль — з Лодзі, двох з України, інші були з Варшави, з Білостока, десь з Білорусі. Одного дня скликав нас Вільде і заявив:

— Як хтось із вас наважиться втікати — застрело! Зрозуміли?

— Зрозуміли, пане групенфюрере! — в один голос крикнули ми. І вже під наглядом чотирьох есесманів, того ж дня, погнано нас на станцію. Там запхано нас до товарового вагону і по деякому часі потяг повіз нас просто на схід. Шмуль, що був найбільшим боягузом, усім розповідав, що нас десь у лісі постріляють.

— Веню, вони напевно будуть тебе першого стріляти. Ти занадто нарваний і завчасу не впадеш і тому тебе куля проб'є. А от у мене — надія. Я все своє життя покладався на свою надію і вона мене ніколи не підвела. Може бажаєш щось передати? Я твій мамі скажу — он там, у ліску, десь коло Кракова його могила.

— Ти знаєш, Шмуль, я вже давно впевнився, що ти дурень. Есесмани не такі туполобі, щоб не помітити твоїх симуляцій. Коли перша куля не проб'є тебе, багнетами заколять як порося.

— Ай, вони заколять, — ухопився руками за голову Шмуль. — Чому мене мають заколотити, що я їм

поганого зробив? Ай, Беню, чому ти таке говориш? Краще б потішив.

Зі Шмулем ми мали багато мороки. Отак, без нічого, підійме паніку, охкає та зойкає. Есесмени, звичайно, звертали на це увагу і лупили його палицями, а потім шмагали всіх нас по черзі. І ось, після чотиригодинної їзди потягом нас нарешті есесмени вигнали з вагона. Довкола нас ліс, поблизу якась хатина, за хатиною гора. Почуття в нас розпачливе. Мабуть вони нас привезли сюди не задля примхи. Здасться, всі ми під тою он горою викопаємо велику яму і наші наглядачі нас покидають до неї. Та наші передбачення, дяка Богові, не оправдалися. Ще того ж дня, дано нам до рук сокири і ми зрубували ними дерева. Потім копали ями і зі зрубаних дерев будували кулеметні гнізда. Ми зрозуміли, що це укріплення для фронтового війська, коли воно буде випхане аж сюди большевицькою армією. Тут ми дістали трохи більше приділи харчів. Настрій у всіх нас покращав, Шмуль навіть пробував жартувати. При укріпленнях ми працювали аж до особливого моменту, якого я не забуду все своє життя. Так і бачу Вільде, суворого, з автоматом напоготові, бачу й есесмана Цойґе, майстра стріляти в'язнів де попало.

Ми були замкнені в якомусь курятнику. Кожного ранку нас есесмени виганяли з нього і роздавши сухі харчі, гонили на роботу. Ночі назагал проходили спокійно. Ми були впевнені, що нас потребують, і тому, що нас потребують, мабуть не будуть стреляти. Аж одної ночі раптовно відчинилися двері курятника. В дверях стояли Вільде з Цойґе. Різка команда. По хвилині під автоматами погнано нас під гору, якраз туди, де ми за дня викопали яму, мовляв на це одне кулеметне гніздо. Чую — Шмуль зітхас. Я його штурхаю в бік, щоб мовчав. Він опановує свої нерви і ми по хвилині мовчки підходимо до ями. Над ямою падає команда: Струнко! Ми виструнчусьмося. Ще мить і нас уже не буде. Без сумніву, затріскотять два автомати і ми мертвими тілами покотимось до ями. Та раптом сталося щось несамошите. Дивлюся я, і очам своїм не вірою. Вільде блискавкою вхопив з-заду за горло Цойґе, звалив його з ніг і різко крикнув: — Беню, скидай штани! Я скинув штани і знав уже що мені робити. Одну колошню відірвав і подав Вільде. Той кивнув головою, щоб я йому поміг. Я зрозумів і цього разу, що мені робити. Клубок з колошні впишаю в горлянку Цойґе, це тому, щоб той не кричав. Пішло легко і гладко. Через пару хвилин Цойґе був зв'язаний із закнебльованими устами.

— Беню, зіпхни його до ями. Я ретельно виконав наказ. Тоді Вільде шепотом скомандував: — Під гору марш! Ми швидко кинулися вперед. А там, за кущем, під галузками хвої були автомати і вермахтівський одяг. Вільде дав нам п'ять хвилин часу, щоб ми переодягнулися. Ми виконали його наказ. Кожен з нас уже не був в'язень, наші однострої робили з нас наче б вермахтівців. Кожен з нас мав автомата і запас набоїв. Тоді Вільде подав команду до вимаршу.

Він уже енергійним кроком ішов попереду, ми гусаком поспішали за ним. Навіть не вірилося, як оце ми могли за ним маршувати? Ще вчора він ішов за нашими спинами з настобурченим автоматом, а зараз он який переворот.

— Стати! — скомандував він глибоко в лісі. — Хочу до вас промовити. Ми всі зупинилися. Тоді Шмуль дещо нахабно поспитав, чи не може він сісти.

— За непослух — грозить жабка! — твердо сказав Вільде. О, він і тут був грізний і небезпечний, хоч і знав, що нас було тринадцять, а він один.

— Тож слухайте: Від цієї ось хвилини я ваш командир. Цілковита влада в моїх руках. Хто вилониться з моїх наказів — застрелю. Підемо гуляти по ясному світі. Якщо ж ви дурні, тоді можете вкоротити мені віку, але це все вас не врятує — вилонять вас і перевішають. Чи хочете мати мене за свого командира?

— Хочемо! — всі крикнули.

— Так знайте, я отримав наказ вас постріляти. Я не хотів вас постріляти, бо нищити таких баранів як ви, це безглуздя.

— Пане коменданте, з дозволу, ми не барани, — не втерпів Шмуль. — Просимо не ображати нас.

— Шмуль, до мене! — різко скомандував Вільде. Але горбун вперся і не хотів рушитись з місця. Тоді кількох нас змусили його стати перед Вільде.

— Застрело! — крикнув Вільде. Цівка автомата вже на грудях Шмуля. Горбун цокотить зубами. Ми всі не обзиваємось. Ця наша поведінка дорешти ломас морально Шмуля.

— Пане коменданте, я вже більше не буду, — благас він, — я вже буду слухняний. Як вельми шановний пан командант щось мені скомандує, я буду як блискавка до послуг.

Поведінка Шмуля викликала в усіх нас гидоту. Я перший кричу: — Групенфюрере, по пиці!

— Я вже не групенфюрер, Беню, — обізався Вільде. Я зараз тільки комендант, як хочете начальник рейдуєчих жидів.

Дурний Шмуль того пам'ятного дня дістав особливу дисциплінарну кару. Його ми зв'язали і годину мусів він лежати в товаристві комарів і мух. Його бридке лице напучнявіло від покусань як подушка.

Ми безупину прямували лісами на схід сонця. Ми не мали ніякої цілі і йшли на схід тому, бо вірили, що там нам буде легше утриматись; на німецьких теренах нас могли б вистежити і знищити. З харчами нам тепер не було труднощів. Під час маршу ми, як правило, вкрадалися до самотніх хуторів під лісом і там реквірували собі поживу. Під Краковом, коли нас питали, хто ми, я тоді давав пояснення.

— Ми, шановні панове (це до селян) жидівський відділ Армії Крайової. Ми б'ємось за незалежну Польщу, а зараз маршуємо на східній фронт, щоб там вдаряти і по німцях і по москалях. А коли ми вже підійшли під Ряшів, там ми ще долучили один пункт своєї бойової мандрівки. Коли нас питали селяни, хто ми і куди маршуємо, ми додавали ще одного свого противника — УПА. Це полякам дуже подобалося і

вони радо постачали нас харчами. Та ось за Ряшовом ми наткнулися на відділ АК. Коротка перестрілка. Нас оточено. Ми тоді підняли на патику білу хустинку — знак капітуляції. Покоротці ми були вже роззброєні. Взяли нас на допити. Я змушений був признатися. Коротка нарада штабу АК і потім нас звільнено. Та зброю нам не передано. Рівнож старший пан, видимо, начальник відділу АК заявив, що ні зброї ні коменданта Вільде ми не дістанемо. Тоді ми коротко нарадилися і заявили своє рішення. Я був речником.

— Якщо шановний пан не віддасть нам нашого коменданта і зброї, то краще постріляйте нас. Він є наш командир, а без зброї ми нічого не варті.

— Пане генерале (раптом обізвався Шмуль, титулюючи чомусь старшого пана генералом) цей Вільде хоч і німець, та без нього ми — сміття. Погинемо ми без нього. Він бісово міцна голова і береже нас ніби Мойсей людей Ізраїля на пустині. Ну, яка вам користь, коли ви знищите його?

— Пане генерале, — озвався і Арон Гольдберг, кравець з Білостоку, що як і я, добре говорив польському. — Ваше святе обурення проти німців ми розуміємо. Ми теж ненавидимо німців, але Вільде вже не наш і не ваш ворог. І хоч він був есесман, але зараз він не є ним і в цю препогану когорту він, мабуть, потрапив мимо своєї волі. О, пане генерале, який він добрий; що було б з нами, Бог тільки знає, коли б не Вільде.

— Наші благання, нарешті, зм'ягчили старого аківця і він звелів віддати нам і нашу зброю і нашого коменданта. Та перед нашим відходом нас ще старший пан попередив, щоб на майбутнє ми не афішувалися своїм комендантом як німцем і екс-есесманом. Він навіть покрутив головою і на відхідне докинув: „Глядіть, щоб вас він до Бухенвальду не завів”. Ми швидким маршем знов подалися на схід. За Ряшовом ми вже подибували українські села. Багато було спалених хат. Наша поява в селі відразу ж викликала паніку. Польська мова лякала українських селян. А, правду кажучи, в нашому відділі не було панівної мови. Я, Шмуль, Гольдберг і інші говорили по-польському, до Вільде ми говорили тільки по-німецьки, наші компаніони з України говорили між собою тільки по-українському. І ми тут, уже на українських теренах змушені були змінити тактику. На наших колег з України прийшла черга. Якимось ми зайшли в маленьке українське село, щоб роздобути харчів. А в тому селі була міцна боївка. В українських селах узагалі були озброєні боївки. Ці люди, пане Дуфек, нікому не довіряють і тримаються насторожено, коли непрошені гості завітають у їхнє село. І от, коли ми сиділи в якійсь хаті, раптом помічаємо під вікном озброєних людей.

— Здавайтесь! — громово хтось кричить знадвору.

— Ми свої! — відзивається Арон Бергман, родом десь із Шепетівки. — Дайте парламентаря, будемо переговорювати.

— Хай на двір виходить хтось з вас! — летить наказ знадвору. Ми виштовхуємо без зброї Бергмана.

ДО ВОЛОДИ СОСЮРИ ПОСЛАННЯ

„Всі вони зовуть мене „Володя”,
Хоч Володі скоро шістдесят”.

З дня на день вичікували ми тут комунікату про реабілітацію Володі Сосюри з приводу його 60-ліття та й не дїждалися. Відлига в літературі скінчилася поки ще почалася, а Партія дала наказ: „Давай назад до соцреалізму!”

А сердега Володя таки важко був постраждав від культу особи за свій вірш „Любіть Україну!” Невеличка, сказати б, віршина, а скільки шуму наробила в країні перемігшого соціалізму! Та й по всьому світу... Чистили, громили, викривали бідного Володю хто хотів і не хотів, від московської „Правди”, через „Правду України” аж до „Правди” якої там небудь Задрипанки.

Володя, звичайно, покався, відкрікся грішної любови до України, страха ради вдарив по „Запроданцях” на еміграції і так якимось, поміж дощ, щасливо ліжлявся колективного керівництва в особі М. С. Хруцова. Але що пережив — казати не треба.

Та каже народня мудрість: „Як наш батько горів, то ваш батько руки грів”. В час, коли Володя тремтів за життя, як осичина на вітрі, ми, тут на еміграції, з його любови до України збили чималенький капіталік!

Визвольна пропаганда дістала в руки козир першої класи, композитори чудовий текст під ноти, автори букварів, альбомів — наголовки до книжок, солісти і хори — нову пісню, школи, захоронки, дитячі садки, комітети святочних академій — прекрасний вірш до декламації. „Любіть Україну!”. „Любіть Україну!” — аж переливалось вухами і через три роки не сходило з наших сцен, естрад, трибун, зі сторінок газет та журналів.

І саме в цьому місці хотілося б вистосувати до Володі заклик чи послання від нас, з-поза завіси. Кажуть, ніби культ особи скінчився, а колективне керівництво дозволяє любити Україну — за рецептом ЦК. А що, дорогий Володю, якби ти вжарив нам щось но-

Був він менше подібний до жида при чому хвалився, що по-українському говорить бездоганно.

— Хто ви такі? — це видимо старший боївки.

— Ми українці. — відповідає Бергман. — Ми робимо рейд на схід, щоб битися там проти німців і москалів, бо ми хочемо вивоювати незалежність України. Ай вей, як ми хочемо вивоювати Україну!

— І те „ай вей” наробило нам клопоту. Старший боївки моргнув до якогось юнака, що був обвішаний гранатами. Той суворо до Арона: — Ану, скидай штани, побачимо, який ти українець. Він міцною рукою вхопив за потилицю Арона і швидко потягнув за риг клуні. Там Арон мусів показати те, що безсумнівно твердило про його жидівське походження. Вони вже не пустили Арона і натиснули на хату, де ми залагли на долівці.

(Закінчення в наступному числі)

Микола Філянський

К И Ї В

Ще скарб віків не весь прожито,
Ще видно кин колишніх дій
І днів Твоїх тавро не змито
В останках „каменю і мрій”.

Хай на нових Твоїх оселях,
Краса — без рідної канви,
Хай перед генієм Растреллі
Юрба не хвиляє голови;

Хай степ, в буденний сум повитий,
Скував потомлені уста,
І шлях святинь твоїх Славуто,
Тернами весь позароста.

В час невідомий, в час нежданий
Ти знов розімкнеш свій язик...
Надхненням словом осіяний
Колісь не даром Первозваний
Зорю землі Твоїй прорік!

ве на зразок „Любіть Україну!”? Щось таке духм'яно-солов'їне, стрункотополіне, що пахло б рідним небом і рідними зорями і подихом розмаю на старих межах, подихом рідної землі, що його — „не чуємо на чужині”, а наські поети не хочуть чи вміють вичарувати його нам.

Бачиш, Володю, наські поети — золоті хлопці і теж люблять Україну, але ще більше люблять своє безсмертя. Вони забрались від нас ген, високо, на драбини великої літератури і строчать там ребуси, призначені для Мандаринів, вічності і пана професора Шереха особисто.

А так, знаєш, чогось для серця, для душі — немає... Та й сильно вже у нас вичерпався репертуар святочних концертів, композитори плачуть за новими текстами під ноги, а діточкам нічого деклямувати. І треба нам до зарізу нового козиря до визвольної пропаганди!

Вжар, дорогий Володю, щось таке знову „щоб люди почули”, — як писав Тарас Григорович, щоб тебе почула вся Україна і вся політична еміграція! А коли б, не доведи Господи, прийшлося тобі ще раз покутувати від якогось нового культу особи, так ти, голубе не церемонься, розкайся ще один зайвий раз і напиши другу поему „Запроданцям”. А в ній можеш називати нас, як тобі любо: „зрадниками”, „холуями”, „нікчемними покидьками на міжнародних смітниках” — ми тобі все простимо:

Нам такий бизнес оплатиться!

І к е р.

П. Шандрук

Ген. Шт. Генерал-Пор.

В ОБОРОНІ ЗБРУЧА — 1919 р.

(Закінчення)

Довелося нагвалт приготувати оборону Вікторії, бо один із залізничних службовців Вікторії вночі довідався по телефону від свого Ярмолинського колеги, що до Ярмолинців прибув большевицький бронепотяг — ми зараз же ґрунтовно понищили мости між Ярмолинцями і Вікторією, але гарматним вогнем большевицький бронепотяг сягав до нас і тому довелося відсунутися з Вікторії ще трохи на захід, де були запасові рейки для потягів. 2-3 дні по тім большевики нас не турбували, але виявилось, що вони силою змобілізували і озброїли дооклицькі села, щоб нас цілком оточити. Ще під час постою куріня в Ярмолинцях зголосився до мене румунський старшина пор. С. Маджи, гарматчик з фаху, й це дало можливість сформуувати у Вікторії батарею з 2-х 3” гармат на колесах та поставити 2 такі гармати на пультформах — щось ніби зімпровізований бронепотяг. Кінну сотню і батарею було розташовано в м. Городку, 3 клм. на захід від Вікторії, а сотникові оМрозові я спеціально підкреслив, що кінна сотня є бойовим прикриттям для батареї.

Курінь вже був цілком одягнений, добре озброєний і налічував до 700 людей — це в той час, коли цілі наші дивізії мали 400-500 вояків. Не було для мене дивним як одного з тих днів, повних різноманітної праці й то тяжкої, коли мені й усім моїм старшинам доводилося спати в одязі а часто-густо не спати й по кілька ночей, прийхав до куріня на перегляд Головного Отамана в супроводі Коменданта Чортківської Військової Округи отаман м. Оробка. Звичайно, Штаб Армії звітував Головному Отаманові про стан куріня на підставі моїх звітів. Головний Отаман висловив признання за працю, стан куріня та порядок в тих районах, де стояв курінь, а потім пообідав з нашої козацької кухні, яка зрештою була єдиною для всього складу куріня. Належно вже наступного дня по від’їзді Головного Отамана курінь витримав дуже тяжкий бойовий іспит з несподіваними та неоправданими стратами.

Курінь на Вікторії вже властиво був оточений ворогом, залишалась в наших руках залізниця Лісоводи-Гусяти, що її посилено патрулювала одна чота на дрезинах з кулеметами. Треба було вимикатися з оточення, бо наші чоти вже скрізь відходили. Цілу справу відвороту куріня погіршувало те, що я мав до диспозиції лише один паротяг, а було 2 потяги. Механіком на цьому паротязі був поляк, але ми вже мали нагоду переконатися, що він заслуговував на довір’я, а зрештою, одного дня він впрост

просив мене, щоб в разі зустрічі з поляками по переході за Збруч я дозволив йому йти до своїх і я йому це обіцяв. Ото ж на другий день після перегляду куріня Головним Отаманом я виправив перший господарський потяг з одною сотнею до Гусятин на західний бік Збруча, а коли по двох годинах паротяг повернувся, то вже все було готове до від'їзду другого потягу під прикриттям дрезин. Сотникові Морозові і пор. Маджи я наказав негайно вирушити з Городка через с. Лісоводи походом безпосередньо до східного Гусятин, де батарея мала приготувати собі позиції, маючи обсерваційний пункт на пануючій височині на східній березі. — На тій височині були окопи ще з часів Світової війни і хоч вони були скеровані на захід, то все ж надавалися для використання на схід, та й там мала теж приготуватися до оборони та сотня, що туди пішла разом із господарчим ешелоном. Я звертав особливу увагу сотн. Мороза за небезпечне лісове дефіле на захід від Городка, де могла бути засідка. Сталося, як я передбачав — перш за все сотн. Мороз спізнився з вирушенням. Вже весь курінь був на ст. Лісоводи, коли власне ми почули кілька рушничних стрілів та зараз же 3 картечні стріли в лісі й все стихло. В кілька хвилин сот. Мороз враз із сотнею в безпорядочнім гоні вискочив з лісу і спинився перед мною, бо я чекав на шосе. Батерії не бачу, але зараз же теж в безпорядку на уносах надїхала майже вся батерійна обслуга та їздові. Отже сот. Мороз доповів, що в лісі на батарею напали большевики з околиць селянами і сили їхні були великі, а кінна сотня йшла перед батерією (!), та й далі виявилось, що не мала й для себе безпосередньої охорони. Пор. Маджи та кілька підстаршин з батерії було схоплено, кількох було забито і поранено. То була страшна і несподівана страта. Вечоріло, чати доповіли, що ворог далі оточує курінь і я наказав зараз же відходити на Гусятин, бо підбадьорений успіхом ворог міг спробувати знищити курінь в нічному бою. Сот. Мороза я зняв з командування кінною сотнею.

Ще вночі я обсадив чатами Гусятинський мостовий причілок, викидаючи польові стежі аж на східній край с. Великий Ольховець (4 клм. на схід від Гусятин, щоб забезпечити Гусятин перед ворожим гарматним вогнем. В часі виконання цього я спіткав пор. УГА З. Стефанова, який з своїм відділом мав обсаду на західній березі Збруча. Наступного дня большевики підійшли вранці під лінію моїх чат і почали обстрілювати Гусятин з 2-х батерій та з бронепотягу. Тут, властиво, розпочинав курінь свій перший справжній бій. Чати не стримали ворога, хоч ми вже мали підтримку артилерії УГА, і весь курінь почав переходити за Збруч. Я задержав лише 1. сотню пор. Петро-

ва з 2 кулеметами в шанцях на згадуваній височині, щоб задержувати вогнем ворожий наступ і сам залишився при тій сотні, бо спостеріг, що мос перебування при сотні є конечно — мораль моїх вояків захиталася мабуть після втрати батерії та спостереженої великої переваги ворога.

Не маючи жадних розпоряджень від своєї вищої команди, я залишив сотню сот. Благовіщенського, щоб разом з сотнею пор. Стефанова виставили чати на зах. березі Збруча, а курінь стягнув до близького села Васильківці. Цілий відтинок Збруча, тк. зв. III. Відтинок, тримали 2 галицькі куріні з 2-ма батеріями під командою от. Мартиновича, що свою штаб-квартиру мав у с. Крогулець. Увечорі того ж таки дня приїхав до мене от. Мартинович з ад'ютантом сот. Пенчаком і просив, щоб курінь обсадив цілий відтинок, а він передасть до моєї диспозиції ще одну батерію — 6. батерію СС. під командою сот. В. Зарицького. Незабаром приїхав і от. Оробко і передав мені ідентичний наказ Штабу Армії. Мене одночасно було призначено комендантом III. Підвідтинку і передано мені цілу оборону Збруча від м. Скали до м. Підволочиск. На південь від мене оборону Збруча тримав полк. М. Шаповал, на північ отаман Божко.

Большевики не пробували форсувати Збруч. Я наказав не нищити міст в Гусятині, лише тримати його під сильним вогнем. Одної з наступних ночей ми зробили випад на сх. берег Збруча і взяли кількох полонених і від них довідалися, що перед нами є 12. і 13. Волочискі полки. Отже, назагал був спокій і мені пощастило тоді знов сформувати батерію з 2-х гармат. Незабаром у зв'язку з проєктованим наступом на схід, через який малося здобути пляцдарм для УГА, я дістав доповнення — Рибницький полк, з яких може 200 людей під командою пол. Мацака. Згідно з наказом Штабу Армії відтепер мій курінь, Рибницький полк і 6. батерія СС. творили тк. зв. групу полк. Шандрука. Аж до 21. травня ми не мали нових наказів. Але в міжчасі зайшли певні події.

Під час реорганізації Запорізького Корпусу, що під тиском червоних мусів був разом з іншими частинами переходити через Румунію і досить натерпівся різних прикростей від румунів, командиром Корпусу було призначено полковника В. Сальського, а попереднього командира полк. Болбочана було передано в резерв до диспозиції Начальної Команди УГА. Полковник Болбочан уважав себе покривдженим і намагався поновно очолити Корпус. Мабуть тому, що Запорізький курінь був складовою частиною Корпусу, хоч і був у одірванні від нього, полк. Болбочан приїхав до мене 16. травня і зажадав розмови без свідків. Я однак

Марко Ницький

КОСТЬ ЦЬМОЦЬ-МОДЕСТ

(Спомин про підпільника)

Прочитав я недавно в „Історії українського війська“ В-во І. Тиктора, як то 23 XII 1944 р. в бою з болшевицькою кіннотою біля села Юшківці, Ходорівського району, загинув Йосип Полянчук-Шурай, член УТВР, уродженець східно-українських земель, а з ним Кость Цьмоць-Модест, Богдан Вишвинський-Орел і ще кілька осіб. Прочитав — і перед моїми очима виринули знайомі постаті Костя Цьмоця та інших героїв Синевицька Вижнього, серця яких падали великою любов'ю до України.

**

Кость Цьмоць-Модест народився 1914 р. в Синевицькій Вижнімі, район Сколе, повіт Стрий, Мати його зважалася Марися, а батько Григорій і обое вони також народилися в Синевицьку. Батько був господарем і торгував заграниччя. Мати його зважалася Марися, а батько Григорій і обое вони також народилися в Синевицьку. Мати його зважалася Марися, а батько Григорій і обое вони також народилися в Синевицьку. Мати його зважалася Марися, а батько Григорій і обое вони також народилися в Синевицьку.

затримав при тій розмові полк. Томзіна, зазна-

чавши, що полк. Томзіна є так близька мені службово і особисто людина, що від нього та-сміниць не маю. Полковник Болбочан оповів мені свою історію, вважаючи усунення від командування Корпусом за безпричинне і додв, навіть без згоди Готовної Команди Армії. Полк. Болбочан хотів би знати мою думку в цій справі і чи мп би розраховувати на підтримку з боку. Я відповів: „не вважаю за слушне в таких обставинах війни робити так, а на мою думку командир дивізії та інших час-тин Корпусу мають можливість через Штаб Армії представити стан Корпусу та їхне бажання Готовному Отаманові і домагається привернення вас до командування Корпусом. Неважко від того чи курінь є в боювій си-туації чи ні, я не візьму участі в авантурі, але буду щасливий, якщо ця справа буде розв'язано устроєво позитивно для вас“. Мою поста-ву в розмові з полк. Болбочаном полк. Томзіна цілковито апробував. Але пізніше стало мені відомо, що полк. Болбочан зробив посвою — силою перейняв Корпус під свою команду, за-арештував полк. Сальського й що реакцією на його постування було розпорядження Готов-ного Отамана про заарештування полк. Бол-бочана та посталення його переді полковим во-єнним судом. Суду приговорив полк. Болбочана до смертної кари через розстріл і присуд було виконано. Потім ходили неспростовані чутки, що полк. Болбочана з тижні торгувано переді розстрілом.

Треба тут згадати, що мабуть у зв'язку з пев-ними проблемами розпорядження середі нашої „ота-манні“ в тім часі було впроваджене в Армії ін-спекційна діяльність відповідних органів. Мабуть було те взороване на „найбільш демо-кратичній у світі“ болшевицькій системі, бо тільки там існував інститут політичних комі-сарів, але в нашій військовій викинкалі хви-лю обурення середі старшинського корпусу, як ніби показ недовір'я до його патріотизму. В найменшій потребі в праці в підлеглих мені частинах агентів політичної контролю („Мимо прихованого обурення та часом повного ітно-рування державних інспекторів, старшинський корпус зміг й це нічим неоправдане явище пі-

*) Думано, що присутність чи діяльність державного інспектора в Запорізькій курені не запобігла б історії з уневержені сот. Мусієнка.

роззізання його в державній неможливості. Треба однак же в ім'я історичної правди ствер-дити, що коли державна інспектура не при-несла якоїсь спеціальної користі, то поза кіль-кома випадками непорозумін'я між командирів-ми частин та державними інспекторами, не зро-булася шкоди. Для справи порядку державної лояльності не було потреби в контролі, а для будьякої культурної чи освітлюючої праці козак, чи старшина тим більше, не мав на це часу, перебуваючи в безперервних маршах і боях. Очолював державну інспектуру Готовний державний інспектор полковник В. Кедров-ський, український патріот і людина великої особистоті культури, який зміг надати в засаді відповідний напрям праці своїм підлеглим, ви-магаючи від них повної підтримки авторитету командного складу. Для мене зокрема оста-вляючи так добре склалася, що державний інспектор полка абсолютно не втручався в ні-що, а державним інспектором Генерального Штабу був мій колега з Інституту сотник Си-ндров Дивізії М. Талкий, а державним інспекто-ром Вишківського Міністерства був мій приятель А. Левний — це для моєї праці пізніше, коли я був призначений командиром 1-го Рекрут-ського полка в Кам'яніматі велике значення з натурального смертю і вже в 1920 не був від-новлений.

навіки”, а опісля притишеним голосом говори-
ли: „Нехай здоров росте, щось з нього буде”.

В р. 1941 Кость оженився з дівчиною із ро-
дини Біласів в Трускавці, Дрогобицького пові-
ту. Та не змогла на весіллі його бути мати Ма-
рися, бо, перестрашена пацифікацією і ре-
візіями польської поліції, зі страху помер-
ла. Не міг бути й батько, бо большевики в
р. 1940 з двома малими дітьми вивезли його на
Сибір. Не міг бути й молодший брат Дмитро,
який хоч при відступі большевиків р. 1941 і
вирвався з Станиславівської тюрми, але мусів
лікуватися. Вже пізніше пішов він тим шля-
хом, що й Кость, і того ж самого року, що й
Кость, загинув в УПА. Яка доля старшого бра-
та Володимира — мені невідомо.

Не знаю, чи зможу я подати точну характе-
ристику життя, підпільної діяльності і бороть-
би Костя Цьмоця-Модеста. (Псевдо Модест
взяв він собі тому, що малий синок його на-
зивався Модест). Знав я Костя, як скромного,
непретенсійного студента, який кожного року
з молоддю бував на горі Маківці і на горі
Ключ, де сходилася тисячна маса народу, щоб
помолитись за упокій душі Січових Стрільців,
які 1915 р. полягли на тих горах в бою з мос-
калями, щоб „тую червону калину підняти,
славну Україну розвеселити”. Бачив я Костя на
всіх українських імпрезах і академіях. Знав
його, як молоду людину великого патріотизму,
але не знав і не догадувався, що в тій делікат-
ній постаті, з вродливим лицем і лагідними
очима, криється підпільник ОУН — пострах
для НКВД, а для синевидчан — легендарний
лицар, якого кулі не беруться, якого жадна
сила ворожа не може зловити. Енкаведисти не
раз запитували своїх прислужників: чи прав-
да, що Кость Цьмоць такий сильний, що першу-
ліпшу „лошадь” перекидає через пліт?

**

Пізнав я Костя ще більше, як в 1940 р. вий-
шов з большевицької тюрми. Моя дружина пе-
реповідала мені, що Кость був, інтересувався
моєю долею і запитував її, чи не потрібно якої
помочі в харчах або в грошах. Вийшовши з
тюрми, я пересувався з міста до міста, щоб за-
терти за собою сліди, а моя жінка з дітьми пе-
реховувалася в добрих сусідів. Треба сказати,
що синевидчани, які за Польщі були комуніс-
тами, при советському режимі повлаштува-
лись на большевицьких службових постах, але
в душі були українськими патріотами, бо зро-
зуміли, що московський комунізм — не для
України. Дехто з них співчував моїй сім'ї і пе-
реховував по своїх хатах.

Кость Цьмоць знайшов мене у Львові навес-
ні 1940 р. і запропонував наступного ж дня ви-
рушати з ним за кордон. Я подякував і заявив,
що без жінки й дітей не піду.

У березні 1940 року енкаведисти застукали
Костя Цьмоця у Львові на вулиці Курковій на
ганку першого поверху панства З. Хто тільки
тої днини не появлявся в цім мешканні, того
затримували і замикали в кімнаті, біля якої
стояв на варті большевик. Навіть сторожа до-
му, який прийшов до того мешкання за сірни-
ками, придержали й замкнули в тій кімнаті.

Коли Кость з'явився на ганку першого по-
верху, то енкаведист з рушницею наготові
скомандував: „Підходь ближче. Ти хто такий?”
Кость назвав фальшиве прізвище, яке вистав-
лене було на його посвідках з сільради і мілі-
ції. Вороття не було і мозок його гарячково
працював над рятунком. Кость подав енкаве-
дистові посвідки, і в тій хвилині, коли больше-
вик відбирав їх, — одною рукою вирвав у ньо-
го рушницю, а другою вдарив його в очі. В
ту ж мить сам він скочив з ганку на купу сні-
гу, що була згорнена на подвір'ї. Залунали по-
стріли, але Кость був уже в брамі, на вулиці,
а там слід за ним пропав. З кімнати п-ва З.
вибіг другий большевик з криком „Що стало-
ся?” Той, що мав діло з Костем, витираючи
рукавом кров з носа, коротко відповів: „Бан-
діт удрал”...

Синевидчанин І. К., який тепер на еміграції,
а тоді був в числі інших придержаний, перепо-
відає, що після того, як Кость утік, приїхало
авто, усіх їх забрали до НКВД і по переслу-
ханні та списанні протоколів звільнили.

**

У квітні того ж року большевики застукали
Костя у Львові на Замарстинові, в зруйновано-
му війною домі, де він мав зустріч з одним під-
пільником і двома підпільницями. На зустрічі
вже були Кость, підпільник і підпільниця Р., а
підпільниця В. ще мала прийти з закупленими
білетами на переїзд в околицю Перемишля.

На сходах почулося гупання важких чобіт.
Кость з підпільником поспішно забарикадував
двері, а Р. наказав шнуром спуститися через
вікно, але аж тоді, коли будуть розламувати
двері. Сам він з підпільником вискочив через
коридорчик в бічну комірку. Двері затріщали,
енкаведисти вдерлися до покою і скупчилися
біля вікна, звідки по шнурі спускалась Р. Про-
лунав стріл і її, поранену, внизу заарештував
большевик, що сторожив біля дому. Цей стріл
був немов би гаслом для Костя і підпільника:
вони вискочили з комірки і з двох револьверів
стрелили в потилиці большевикам. Коли втіка-
ли сходами, погоні за ними не було, бо всі три
большевики були тяжко поранені.

На другий день ввечері Кость явився на озна-
ченім місці і побратим-підпільник звітував йо-
му, що підпільницю Р., яка була поранена і по-
пала в полон, панна В., вертаючись зі стації
звільнила, цілним пострілом поклавши боль-

шевика на землю. Тепер вони обидві у своїй тійці, і лікар ствердив, що у Р. нема нічого небезпечного, бо куля перейшла через м'язи лівої руки, не зачепивши кости.

**

В серпні 1940 року сталася подія, про яку знали і секретно переповідали один одному синевидчане.

Кость мусів бути у важливих справах в Сколім. Він їхав ровером через Синевидсько і під Лозою, коло різні зустрів большевицьке авто, в якому сиділи шофер, два советські офіцери і місцевий жид Лейбей. Лейбей показав пальцем на Костя, авто стало і з нього вискочили офіцери з криком: „Документи у тебе есть? Покажи!” — Кость відповів, що документи має, але замість документів витягнув револьвер і віддав два стріли до офіцерів, а третій — до Лейбея. Сам побіг житими в сторону ріки Опір. В погоню за ним заалармовано військом з Синевидська і Сколього, яке затримало всіх людей, що повертались з Сколього. Кость переплив ріку Опір і якийсь час переходив в лісі, а ночував в селі Побук.

**

У місяці грудні начальник НКВД міста Болехова вибрався в лісові масиви між Болеховом і селом Тисовом на полювання. Але замість звірини здибав Костя. Енкаведист крикнув: „Стой, руки вгору! Ти хто такий?” Кость відповів: „Я з села Тисова, іду до Болехова купити для хворого тата ліків”. Большевик підходив ближче: „А документ із сільради або міліції маєш?” — Кость відповів, що має, а тим часом зорів очима кожний рух большевика. Віддаль між ними була вже не більша, як 15-20 кроків, коли большевик раптом поковзнувся в снігу. Тоді Кость кинувся стрілою за невеличку скелю. Большевик почав стріляти, але кулі відбивались від скелі. Кость рахував стріли: раз, два, три, чотири, п'ять, шість — і в тій хвилині, коли большевик заходився вкладати в рушницю новий магазин, з повного розмаху Кость кинув одну по одній дві гранати, а потім випустив з автоматичної пістолі серію стрілів.

Селяни в Тисові і Таняві переповідали: „Бог його знає, що то за один був, що таку війну в лісі зробив і начальника НКВД тяжко поранив, а сам не знати де подівся”.

**

Наприкінці жовтня 1940 року зустрівся я у Львові з прислужником НКВД Михайлом, з яким перед війною був у не злих відносинах. Привітавшись, спитав його, що робить у Львові. Михайло, гірко усміхаючись, відповів, що шукає мене і радий, що знайшов. Я сказав:

„Ну, я ось уже перед вами і більше не потребує мене шукати”. Михайло засміявся: „Будьте спокійні, я шукаю і мушу знайти не вас, а Костя, бо як не знайду, то мене арештують. Його шукають ще Чорний Д., Плата К. і комсомолка У. Д.” Я перебив розмову Михайлові: „Даремно шукаєте, бо Кость за границею”. Михайло заперечив: „Ні, є звідомлення, що тут, у Львові”. Далі він став запевняти мене, що Костя буде „шукати” так, щоб не знайти, бо інакше проклянуть його батько і жінка. Я пожалував Михайла і порадив йому втікати за кордон. Михайло з боєм сказав: „Коли б ви там були, то може б оправдали мене, а так — там куля, а тут — Сибір. Будьте здорові, товаришу; як сконаю, то не згадуйте мене лихом і скажіть за мене своє слово так, як вам ваше сумління підкаже.

За німців я читав в українському часописі спомини одного в'язня, який, згадуючи про Михайла, писав, що сидів з ним разом у дрогобицькій в'язниці і що, не зважаючи на страшні побої, Михайло не заломився, а при організуванні Святої Вечері виявив найбільше ініціативи, так, що в'язні мали трошки куті з маком і цукром, свічка світила і вони тихо проспівали „Бог Предвічний народився”. Михайла заслано на Сибір, а яка його дальша доля, мені не відомо.

**

Годі описати всі переходи Костя через гори Карпати чи річку Сян. Згадаю тільки про один перехід.

Всі перебіжчики переходили Сян уночі вброд, коло села Вільшани. На противному березі було село Красичі, в якому чекали на перебіжчиків наші зв'язкові. Большевики цей відтинок ріки густо обставили своїми вартовими.

У той час, коли Кость зібрався переходити через Сян, дощ падав день і ніч. Чуйність большевицьких вартових напевно зменшилася, бо на броді ріка виповнилася по самі береги. Кость зачекав поза опівніч і тихо підкрався до Сяну, далеко вище від броду і села Вільшани. Скинув з себе верхню одягу, зложив її в непромокальний наплечник і кинувся в воду. Він розумів, що вода може знести його на брід до большевицьких вартових. Грїб воду руками й ногами, всією своєю силою, поборюючи розбурхані хвилі. Але бистра течія була сильніша за нього і зносила його на брід. По цілому тілі Костя перейшов страх: невже прийдеться загинути? Але враз зринула друга думка, що є ще рятунок, бо під водою течія напевно не така бистра. Кость пірнув з головою глибоко під воду. Плив з подвійною енергією, все більше намагаючись гребти лівою рукою, щоб утриматися в рівній полерчній лінії. Виринав на поверхню, щоб набра-

ти повітря в груди, і ствердив, що вже переплив майже половину ріки і що його не знесло з вимірної поперечної лінії... Пірнув знову і поплив з усієї сили. Знову виринув, щоб відіхнути, але саме в ту мить загриміли стріли і кулі засвітили над його головою. Кость ще раз пірнув, змінив напрям і поплив за течією. Плив і плив, хоча груди, здавалося, готові були тріснути з болю. Виринув, протер рукою очі, глянув, а перед ним — вже противний берег. „Генде гох — фор!” — скомандував німець, побачивши його на березі. Кость заявив, що він — українець і тікає від большевиків. В селі Красичах, на прикордонній станиці, його переслухано і звільнено.

**

З 1941 року після того, як німці виарештували членів Тимчасового уряду, що проголосив відновлення Української державности, Кость Цьмоць з'явився в Синевидську Вижнім і відвідав мене в канцелярії. Він сказав, що з повним довір'ям ставиться до мене і вірить, що місцевий провід ОУН знайде зі мною співпрацю. Я подякував за довір'я і відтоді моя канцелярія вдень працювала для суспільно-промислових справ, а вечорами — для українського підпілля. Скільки на німецьких посвідках і „урльопшайнах” перероблено тоді дат і прізвищ, посвідчити міг би хіба „плямозник”, який з кожним днем зменшувався, аж треба було подумати про нову пляшку плямознику, яку за ледве знайдено у Львові.

**

Якщо для большевиків був Кость Цьмоць пострахом і месником, то для синевидчан і проводу ОУН був він характерником, якого не беруться кулі і якого не можна зловити. Щастя не залишало Костя й за німців, коли покликано його до обласного проводу ОУН по зв'язку — інформації і пропаганди. Кость зорганізовує визволення з Лонцької тюрми визначного члена проводу ОУН Ярослава Старуха, Дмитра Грицяя-Перебийноса, поперебивавши українських підпільників, що добре знали німецьку мову, в гестапівські уніформи. Тим самим способом визволив він з тюрми члена проводу ОУН Олексу Гасина-Лицаря. Пробував вирятувати Клима Легенду, що був головою проводу в Краю за большевиків, але всі його старання лишилися без успіху і Клима Легенду німці розстріляли.

**

В місяці листопаді 1943 року німецьке кріпо мене заарештувало і мало передати стрийському гестапо, де мене напевно розстріляли б. І коли я нині ще живу й тішуся Божим світом, то завдячую це лише покійному Костеві, який

використав всі свої зв'язки в „кріпо” і гестапо. Мене випущено, а в поліційних рапортах звітано, що я втік. Ото ж, як за большевиків, так і за німців, мусів я критися по чужих хатах.

На залізничній стації в Стрию шеф стаційної поліції, гордий з свого посту „іберменш”, любив ходити з вівчуром та з грубою палкою і бити без різниці всіх, хто йому не подобався. Пес, виучений на слово „льос”, кидався на людину, дер на ній одержу, кусав до крові, а німець радів і сміявся. Кость був свідком одної такої сцени і рішив помститися за кривджених людей.

По якомусь часі шеф „баншуцполіцай”, опівночі вертався додому з своєї служби, вимахуючи палкою і підсвистуючи. На вулиці Колейовій підїхало до нього авто, з якого висіли переодягнені в гестапівські уніформи підпільники і скомандували: „Генде гох! Вір зінд нахт-контроль-гестапо. Біте документен!” По відібранню документів, забрали і револьвер та всадили до автомашини. Авто переїхало вулицю Колейову, звернуло на шлях, що веде до Скольного. Шеф хотів був щось запитати, але дістав відовідь: „Руге, кайн ворт!” На полі коло села Дуліб його розстріляли.

**

У Святославі біля Скольного німці зорганізували табір для осіб, що не зголосилися до „бавдінсту” або до фірми „гох-тіф”, яка відбудовувала знищені війною шосейні та залізничні цости й тунелі. Таборіві невільники-„унтерменші” працювали під доглядом німців, які в жорсткий спосіб били їх прикладами рушниць і всіляко принижували їх гідність. Обдерті і виснажені тяжкою працею в каменоломі і в лісі, вони виглядали, як трупи. Кость рішив їх врятувати, а коменданта і охорону табору покарати найвищою карою. Через машиніста лісової колійки пав'язано з невільниками зв'язок. Незабаром плян був готовий, і в липні 1943 року виконаний з найбільшою точністю. Телефонічні дроти перетято, варту роззброєно, коменданта і найбільш жорстоких німців розстріляно, а їх зброю забрано. Після всього цього табір спалено. Визволені невільники через ліси і гори добилися до своїх хат, а хворих підводами, що були в найближчому селі на поготівлі, перевезено до санітарних пунктів УПА біля Коростова. Староство гестапо в Стрию, ляндркомісар і „зіхерунгсполіцай” в Сколім, про цю подію в Святославі промовчали.

**

Восени 1943 року через свої зв'язки Кость довідався, що шеф дрогобицького гестапа Лявфман, який залишився в пам'яті людей Дрогобицького повіту як найлютіший кат, на свої

уродини захотів винищити „бандитів” в околиці Дрогобича. То ж вибрався він з гестапом, зондердінсполіцай, зіхерунгсполіцай та кріпом до села Копець за Бориславом. Але доля на уродини Лявфмана гірко з нього посміялася. І коли німці їхали лісом, враз затарахкотили з усіх боків стріли, від яких шеф гестапа, а з ним і кілька інших „іберменшів” полягли трупом.

**

У липні 1944 року в Синевидську зчинилася вночі стрілянина. Перелякані мешканці, розбужені стрілами, бачили, як запряжені кіньми фіри з соломою і сіном з гуркотом переїхали доли селом і горі селом Синевидська під Ялинку, а з-під Ялинки через Дубину до Кам'янки, бо контррозвідка УПА, захопивши двох німців-бельгійців у полон, довідалася, що німецька команда задумує прочистити від партизанів лісові масиви в Скільському районі. Отже, треба було негайно доставити якнайбільше амуніції, щоб дати німцям відсіч і врятувати санітарні пункти на горі Липа, біля Кам'янки. Причиною стрілянини було те, що німецькому воякові, який вартував на мості через ріку Опір, видалися підозрілими фіри з соломою і сіном, що, мовляв, везуть на контингент до Сколього. Він почав їх обшукувати, чи нема чого на споді. Очевидно, його треба було зліквідувати. Із зізнань полонених (німці, голляндці) виявилось, що 9-го липня на гору Липа наступав полк мадярів, який під піршими стрілами вояків УПА розбігся, бо з мадярами був укладений договір про ненапад. Потім наступала ціла німецька дивізія, яка з великими втратами відступила під сильним вогнем з усіх родів зброї. Відступаючі німецькі війська були дорешти розбиті в Камінецькому просмику над рікою Опір коло мосту.

**

У Карпатах, в околиці гори Парашки і Майданських гір оперували большевицькі партизани Ковпака. Одної ночі червоні партизани з відділу Шукаєва забрали в селі Крушельниця кілька волів, кілька безрог, набрали муки та масла, а двох селян, що спротивлялися, розстріляли. Кость рішив помститися. Він припоручив випробованому бойовикові Б. перейти до відділу Шукаєва і розвідати, які він має сили. Бойовик Б. розповів шукаєвцям, що по лівому березі Стрия є коло 40 українських партизанів, які мають в горах дуже багато амуніції і гранат. Шукаєв вислав свою контррозвідку, яка потвердила слова Б.

З початком серпня, вночі, партизани Шукаєва почали переправлятися через ріку Стрий з Крушельниці до присілку Монастиря, де оперувало УНС-УПА. Одні з них переправлялися плітцею, другі пішли вбід. Тим, що переплавилися плітцею, нараз видалося підозрілим, що

Б. десь зник. Але роздумувати було вже запізно. З-за хат посипалися стріли на тих, що переплавилися плітцею, тих, що йшли бродом і тих, що ще були на противному боці. Ріка Стрий під своїми хвилями поховала всіх побитих большевиків. Здобуток був великий: п'ятнадцять „фінок”, тридцять п'ять рушниць і кільканадцять автоматичних пістолів. Після того селяни між собою говорили: „Була війна, але трупів нема”. Кажуть, що в Корчині бачили, як доли рікою плило з півсотні большевицьких трупів.

**

23-го грудня 1944 року було їх дванадцять в селі Юшкевичі. Большевики прочищували цілий ходорівський район від УПА. Червона кіннота оточила Юшкевичі, а піхота перешукувала хату за хатою. Дванадцять їх пішли на пробій проти скорострелів. Гранатами пробивали собі дорогу до лісу. Ранені дострілювались. Дострелився і Кость Цьмоць, мабуть, останній з сім'ї Марисі і Гриня Цьмоця.

Приїхали два авта, на одному поклали побитих большевиків, а на другому — лицарів УПА. Куди їх повезено і де їх поховано — не знає ніхто. Напевно лицарів УПА поховано так, щоб і сліду не лишилося, щоб українська працьована рука ніколи не посадила в їх головах червоної калини.

**

Цей короткий спомин про героя-підпільника, члена Проводу ОУН Костя Цьмоця-Модеста написав я в річницю його героїчної смерті на підставі голосних подій, що відбулись в роках 1939-1944 і що переповідалися в кожній українській національно-свідомій родині в Синевидську Вижнім та дооколичних селах. Тисячі таких, як він, безіменних героїв упали в боях за визволення України. Вірю, що хтось з синевидчан на еміграції доповнить цей спомин тими подіями, які мені невідомі.

ДО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ І ЧИТАЧІВ „ВІСНИКА”

Цим числом редакція журналу розпочала новий (12-ий) рік праці.

Не будемо говорити про важливість завдань національної преси, бо про самозрозумілі речі ніяково говорити. Звертаємось до Вас бути передплатниками, як то водиться в цілому світі, а не післяплатниками, як завелось у нас. Закликаємо і просимо Вас внести передплату в січні і на початку лютого. Вкладіть у коверту поштовий переказ і вишліть на адресу „Вісника”. Це не тяжко, а цим Ви доведете на ділі своє розуміння ваги нашої преси.

Редакція і адміністрація „Вісника”

ХТО КАЛАМУТИТЬ?

Часто можна почути серед українців благання єдності. Є люди, які свою неактивність у громадському житті виправдують тим, що тієї єдності немає. Молячись за неї, вони бояться чи не хочуть застановитись над тим, хто спричинює розбиття на громадському відтинку, а уболіваючи над ним, що буває кожного року в свята Державности, вони, мовляв, не хочуть знати чого так є, а тільки хочуть, щоб було краще. Отака постава, ніби неутральна, завжди була, є і буде на руку каламутникам суспільного життя. Не раз із святами Державности бували труднощі, але цього року каламутники, напередодні свят, показали зовсім виразно свої партійні роги.

„Свобода” за 9. I. 1958 р., інформуючи читачів про зміни в канцелярії УККА, принагідно згадала, як наради УККА „розглядали зокрема справу відзначення 40-річчя проголошення Української Державности в Нью Йорку, але не могла винести в цій справі жадного рішення”. Чому розглядають цю справу і чому не винесено жадного рішення? В замітці тій не сказано, але відповідь уважний читач знайде на 3-ій сторінці газети, де вміщено оголошення українських демократичних організацій Нью Йорку, які подають до відома, що 19 січня вони „уряджують своє урочисте свято 40-літніх Роковин Проголошення Незалежности і Соборности Української Народної Республіки”. Між заміткою на 1-ій сторінці і оголошенням не все грає. Рада УККА обговорювала справу відзначення Державности, а демократичні організації закликають урочисто святкувати „40-літні роковини Української Народної Республіки”. В замітці цілком слушно наголос на суті — Української Державности, а організації, що улаштовують собі свято, наголошують форму.

Перед тим, приблизно за місяць, в тій же „Свободі” Комітет Об'єднаних Організацій м. Нью Йорку два рази оголосив про відзначення 40-ї Річниці Державної Незалежности Українського Народу, проголошеної Центральною Радою IV Універсалом 22 січня 1918 р. Організації, що називають тільки себе чомусь демократичними, входячи до Об'єданого Комітету, схвалювали текст того оголошення, а потім, не погодившись з більшістю Комітету через титул доповідача, вирішили того самого дня, тієї ж години проголосити своє свято, на якому, як написано в їхньому оголошенні, „буде промовляти президент Української Народної Республіки в екзилі д-р Степан Витвицький”. Республіка з президентом в екзилі. В отому титулові вся причина другого свята, над яким радила Рада Директорів УККА і не винесла жадного рішення. Шкода, що в інформації про це не вяснено, чому і як дійшло до того. Така інформація не вяснює справи, а скоріше її затуманює. А затуманення спричинює той стан, про який пише ред. І. Кедрин в тій же „Свободі” в своїй статті „Академіі”. Справа не в тому, що, як пише ред. І. Кедрин, „наш громадянин хоче на академіях прославляти Україну, а не терпіти за неї”, а в тому, що кожного року в Січневій Роковині група людей, які вважають себе „Республікою в ек-

зилі”, пробує накинути спільноті свою непередрішенську волю в політичному і суспільному житті. А коли те не виходить чи не вдається, проголошує своє партійне свято. Місяць, а то й більше тому Об'єднаний Комітет Українських Організацій Нью Йорку, в якому є членами ті, що тепер проголосили своє свято, ухвалив програму святкування, запросив достойних американських гостей з проголошенням Українського Дня на стейт Нью Йорк. Два чи три тижні тому на своєму засіданні Комітет більшістю голосів запросив виступити д-ра С. Витвицького, кандидатуру якого на промовця висунули члени Т-ва прихильників УН-Ради (члени Об'єданого Комітету). Президія Комітету, кермуючись ухвалами його, запросила д-ра Витвицького, але він відповів, що не надає значення титулові, але він не сам рішає і йому, мовляв, не можна виступити без повного титулу, який подано в оголошенні. На засіданні Об'єданого Комітету 3. I. 1958 р. всі присутні прийняли відмову д-ра Витвицького, і тоді та справа прийшла на засідання УККА 4. I. 1958 р., хоч Комітет її офіційно не порушував і не просив УККА розглядати. А коли УККА не виніс жадного рішення, тоді появилось оголошення про друге свято в Нью Йорку того ж самого дня і тієї години.

Суть не в тому, чи буде два чи одно свято в Нью Йорку. Суть в каламутних методах, яких стосує невеличка група людей, ламаючи елементарний правопорядок, щоб розбивати і атомізувати громаду. Важливо й те, що д-р Витвицький, очолюючи партійну конструкцію УН-Ради, що так високо цінить свою співпрацю „за общее дело” на непередрішенських позиціях з російськими „прогресивними” єдиноділками, став знаряддям групи людей, яка хотіла б показати на святі, що ті позиції спільнота підтримус і поділяє. Для того колот запляновано в двох найбільших містах: Чикаго і Нью Йорк.

В Чикаго так само ішло про титул і зарисувалося через нього два свята. Чикагська газета „Українське життя” (дуже прихильна до Т-ва прихильників УН-Ради) в числі 40 з 21 грудня 1957 р., розповівши як ішли пересправи і розмови між різними організаціями про Січневі Роковини, пише: „4-х годинна дискусія не довела до спільного порозуміння через особу п. д-ра С. Витвицького, і у висліді американсько-українська громада стоїть перед можливістю знеславлення тієї події в житті української нації, що за неї сини народу віддавали і віддають своє життя”. Та ж газета, в ч. 41, вмістила оголошення Об'єднання Українсько-Американських організацій про їхнє свято 19 січня о год. 2.30, на якому виступить „достойний президент”. Разом з тим видано програму-брошуру, в якій з оголошеннями про свято вміщено партійні відозви до громадянства таких організацій: Управа Т-ва сприяння УН-Раді, ДОБРУС, ОУРДП, і заклик до громадянства вшанувати 50-ті роковини з дня народження Івана Вагряного з цитатами ювілянта. Тут же А. Куропась і М. Мельник запрошують жіноцтво вступати в ряди Золотого Хреста. Цікаво і політично

праць окремих комісій устійнено і ухвалено ствердження і напрямні праці ЛВУ на всіх відтинках її статуткової діяльності та прелімінар бюджету на 1958 і 1959 роки.

По уділенні абсолюторії уступаючим керівним органам, Конференція обрала нові керівні органи ЛВУ на роки 1958 і 1959 в такому складі:

Голова — д-р Роман Малащук, заступники голови: мгр. В. Кліш, П. Ващук (Вінніпег), проф. О. Кушнір (Монтреаль), д-р В. Гирак (Едмонтон), В. Саґаш (Ріджайна), В. Лобай (Ванкувер); члени Головної Управи: В. Макар, В. Дейчаківський, Ол. Матла, інж. В. Безхлібник, ред. В. Солонинка, Ів. Войко, п-ні М. Солонинка (реф. жін. справ), п-ні І. Кривинюк, мгр. Яр. Спольський, ред. М. Сосновський, інж. З. Янковський (Оттава). Головна Контрольна Комісія: інж. М. Кравців, ред. Б. Стебельський, проф. М. Андрухів (Монтреаль). Головний Громадський Суд: дир. Ів. Вараниця, Ів. Кунця, інж. Л. Вертипорох, С. Мединський (Лондон), М. Берекета (Ст. Кетеринс).

Нарадами Конференції проводила Президія в складі: мгр. Ол. Матла — голова, проф. М. Андрухів (Монтреаль) і інж. Л. Вертипорох — заступники, В. Дідюк і п-ні Н. Вараниця — секретарі.

Постанови і резолюції Сьомої Крайової Конференції ЛВУ поміщені у Різдвяному числі „Гомону України” з дня 7 січня 1958 р.

— 0 —

КОМУНІКАТ

Дня 11. жовтня 1957 р. відбулася в Мюнхені спільна нарада українських політичних організацій, партій і установ, в якій були заступлені: Виконний Орган Української Національної Ради, Закордонні Частини Організації Українських Націоналістів, Організація Українських Націоналістів, Союз Гетьманців Державників, Союз Земель Соборної України — Селянська Партія, Союз Конструктивно-Творчих Сил України, Українська Револуційно-Демократична Партія, Українська Соціалістична Партія, Українське Національно-Демократичне Об'єднання і Український Національно-Державний Союз.

Спільна нарада, розглянувши справу, схвалила зміст нижче поданої заяви та доручила вибраній Комісії в складі: Бенцаль Ярослав, інж. Пігідо Федір і др. Хрбак Микола її редакційно оформити.

ЗАЯВА

Безнастанні намагання як з боку червоно-московських можновладців Советського Союзу, так і окремих російських еміграційних організацій говорити від імені українського народу, а зокрема останні акції російської організації „Народно-Трудовой Союз” (НТС), що знайшли свій вияв між іншим також на різних міжнародних конференціях, були предметом спільної наради українських політичних організацій в Мюнхені дня 11. 10. 1957.

Українські політичні організації, як виразники волі і стремління української нації, заявляють з цього при-

воду, зокрема перед учасниками згаданих конференцій, однозгідно:

1. Незмінною метою всього українського народу є відновлення суверенної української держави нині окупованої червоною Москвою, та, в спільному фронті з усіма поневоленими націями, знищення комунізму й сучасної російської імперії — ССРСР і привернення самостійности поневоленим нею державам і народам у їх етнографічних кордонах.

2. Російська організація „Народно-Трудовой Союз” не має жадного права, ні підстави, виступати від імені якогонебудь українського політичного чинника, ані як речник визвольних стремлінь українського народу.

Так званий Український Визвольний Рух, що на нього покликається НТС, є фіктивною організацією, складеною з кількох окремо дібраних, невідповідальних осіб, яка не має жадної підтримки ані впливу серед українців як на українських землях, так і на еміграції.

3. Ці акції НТС є продуманим обманом вільного світу щодо справжніх визвольних ідей і укладу анти-більшовицьких сил, — з метою зберегти в будь-якій формі російську імперію й створити серед поневолених націй враження, що західний світ є проти їхнього національного визволення.

Мюнхен, 27. 12. 1957.

За Президію Спільної Наради
Українських Політичних Організацій
Ярослав Бенцаль, предсідник

— 0 —

Пан генерал в поході за окреме свято

В неділю, 12 січня, після Богослуження мені тикнули летючку „Українських Демократичних організацій міста Нью Йорку і околиці”. Прочитав її, подумав і прикро мені стало за генерала О. Загородського, який таку летючку підписав, а ще прикріше за „голову Державного Центру тої ж Республіки”, як написано в летючці, бо він напевно знав, як в тій летючці приписується Об'єднаному Комітетові і всім членам його те, чого вони і в думці не мали. Не личить бо таким поважним людям приписувати чи прилатувати комусь, а тим більше філії УККА в Нью Йорку, до якої входять всі українські організації міста те, чого немає. Хто повірить, що серед нас є такі, які б „заперечували” Українську Державу? А пан генерал, ставши головою Святочного Комітету, який 9 січня проголосив своє окреме, друге Свято Української Народної Республіки в Нью Йорку, пише в летючці, що якісь демократичні організації „приневолені уладити окреме свято”, бо, мовляв, Об'єднаний Комітет „дозволив собі промовчати назву Української Народної Республіки, якою починається IV Універсал Української Центральної Ради”.

Республікою починається Універсал? Хіба це так, пане генерале? Ні, пане генерале, IV-им Універсалом 22 січня 1918 р. Центральна Рада проголосила, що „Однині УНР стає самостійною, суверенною Державою Українського Народу” — так написано в тексті

IV Універсалу. А до того, з 19 листопада 1917 року Центральна Рада „оповіщала” в III Універсалі, що Українська Народна Республіка „во ім'я рятуння всієї Росії зберігає єдність з республікою Російською, щоб силами нашими помогти і всій Росії”. Треба ж було, пане генерале, перше, ніж починати Республікою IV Універсал, прочитати тексти Універсалів.

Я вхожу до Об'єднаного Комітету і свято визнаю IV Універсал, яким проголошено незалежну Державу Українського Народу, як то й написано в усіх оголошеннях Об'єднаного Комітету. Дивуюсь, що Ви, пане генерале, і т. зв. Демократичні Організації, від яких вийшла та летючка, і через 40 років не зрозуміли, що не Республікою починається Універсал, а IV Універсалом Українську Республіку проголошено незалежною від Росії. А з отого Вашого нерозуміння (не будемо говорити про його причини) походить „приневолення уладити окреме ювілейне свято”. Шкода, що так воно є, але що ж зробиш, коли Ви себе приневоленосте проголошувати своє друге свято в Нью Йорку і цим в якійсь мірі знеславлюєте великий Акт Української Центральної Ради з 22 січня 1918 р., а може й зневажаєте героїв, що клали й кладуть донині голови свої за велику, святу справу нашу — Незалежну Українську Державу.

Що скажуть наші вороги, яких не бракує і тут, прочитавши у летючці, з якою Ви вибрались в похід за друге свято, про „Урочисте Свято 40-літніх Роківин Проголошення Незалежності й Соборності Української Народної Республіки”? Написавши таке, Ви закликаєте всіх, „кому дорога непорушність нашої історичної правди”... до участі в тому своєму святі, а самі в закликіві порушуєте нашу історичну правду. А, щоб прикрити свій похід, говорите в летючці про якісь партії в Об'єднаному Комітеті, які „зловживають святкуванням, зневажають пам'ять подій”. Як же будуть тішитись вороги нашої державно-національної волі, прочитавши Вашу летючку, де переплутані дати історичних подій, а Республікою „починається IV Універсал”.

В летючці, послуговуючись порушенням правди, говориться, що Об'єднаний Комітет „дозволив собі заперечити Голові Державного Центру тої ж Республіки, як запрошеному святочному промовцеві означення характеру його становища”. Комітет запросив д-ра Витвицького, як учасника подій, що відбулися 40 років тому, з промовою і цим „означив” його становище виразно і окреслено. Становище, на яке Ви натякаєте, а не називаєте його чомусь, надано п. Голові кількома політичними групами, до них і можете мати ті або інші вимоги, а Об'єднаний Комітет, як громадська установа, що об'єднує організації, які не визнають вузько-партійного заложення, з якого визначено те становище, інакше поступити не міг, бо він би себе перекреслив. Вільно було відмовитись Вш. д-рові С. Витвицькому від промови, але не вільно своїм „становищем”, наданим кількома політичними групами, робити розбиття ньюйоркської громади та ще в 40-ву Річницю Свята Державности. Таке потягнення найбільш заперечує оте „становище”, на яке Ви натякаєте в летючці. Не

раз доводилось бачити, як американські громади, що дуже і заслужено шанують президента Айзенгауера, на транспарентах запрошення писали: „Милостиво просимо, дорогий Айк!” Чи до подумання, щоб Айзенгауер, прочитавши таке запрошення, сказав: „Ви відібрали у мене становище і я не поїду до Вас”. Ні, таке немислиме. Недарма наша приказка каже, що „Не в чині діло, а в начинці”.

Та справа в тому, що т. зв. „Демократичні організації”, на наказ яких Ви вибрались в похід за друге свято, плянували, що їм удасться, використавши святочні урочистості, накинути свою партійну „начинку” цілій громаді Нью Йорку і Чикаго. Не дарма ж і не випадково Чикагська газета „Українське Життя” ще і в числі за 7 січня, після того, як в Нью Йорку Ви виступили в похід за свято, проголошує виступ д-ра Витвицького — „Президента Української Народної Республіки в екзилі” — того самого дня, що і в Нью Йорку і в тій самій годині. А тиждень перед тим представники т. зв. Демократичних Організацій публічно заявляли, що д-р Витвицький не давав згоди на виступ у Чикаго. Щось не гаразд у Вас з пляном походу, в який Ви вибрались, пане генерале. Штаб не дописав.

Тією партійною „начинкою”, яку Ви взяли в похід, щоб накинути її громадам Чикаго й Нью Йорку визначаться „сотруднічество” „За Общес дело” з російськими єдинонеділимцями, що не визнають не тільки держави гашої, а й змагу за відновлення з-під польовицької окупації Української Держави, проголошеної 40 років тому. Отак воно є, пане генерале, а не так, як пишете Ви, порушуючи історичну правду в летючці, вибравшись воювати з „партіями” Об'єднаного Комітету. Воюйте, розбивайте громаду, тільки не забувайте слів Святого Письма, що „взявший меч од меча і погибоша”. Про „меч” Ваш говорить летючка.

Н. А.

ХРОНІКА ООЧСУ

** Всі Відділи ООЧСУ наполегливо і активно працюють в українських громадах, щоб достойно і гідно, разом з усіма українськими організаціями, відзначити Відновлення Держави Українського Народу, проголошеної Актом 22 січня 1918 року в Києві.

** Відбулися Річні Загальні Збори Відділів в Чикаго-південь, Джерзі Ситі, Ньюарку, Картереті, Аллентавіні. В усіх Відділах Збори пройшли ділово, конструктивно. Членство і присутнє громадянство, заслухавши звіти, вносили зауваження про минулу роботу та подавали зауваження на майбутнє.

** Членство Відділів закінчує Коляду на Визвольний Фонд. Систематично працюють Народні Університети в Нью Йорку, Ньюарку і Дітроїті, а в інших Відділах відбуваються місячні Ширші Сходини за участю громадянства, на яких розглядаються питання з поточної політики, відбуваються диспути й дискусії.

** Слід відзначити добре організовані сходини Відділом в Клівленді, на яким понад 200 присутніх гро-

мадян вислухали доповідь на тему — „Україна по обох боках греблі". Після доповіді відбулась цікава й змістовна дискусія.

* Заслуговує на відзначення вмiло і мистецьки організоване Відділом Свято „300-40-15" в кінці листопада 1957 р. в Балтіморі. Дуже мило було бачити декорацію на всю стіну, мистецьки виконану студентською каледжу — донькою культ.-освітньої референтки Відділу пані О. Юзенів.

Дивлячись на наслідки праці хору, яким керує почесний член ООЧСУ о. Соловій, так і хочеться сказати тим, що нарікають на нашу молодь: „Є порох в порохівниках!"

** 12 січня ц. р. відбулося чергове засідання Головної Управи ООЧСУ, на якому розглянено видавничі справи і деталізовано плян праці Відділів і Головної Управи. Головна Управа виробила плян протестаційної Маніфестації в 25-ту річницю Голодової Облоги України, в якій Москва, після завоювання Української Держави, відновленої 40 років тому, винищувала українську біо-національну субстанцію. Ухвалено видати відзнаку і листівку з цієї нагоди.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Ольга Мак — Жаїра, історичний роман з бразилійського життя. I том: „В рабстві". 1957, накладом В-ва „Гомін України", обгортка В. Стебельського, стор. 254.

Людмила Коваленко — РІК 2245, роман-утопія, накладом автора. Стор. 212.

Юліян Максимчук — Каталог українських недержавних марок. Доповнення ч. 1, 1957. Чепурне, продумане видання, накладом В-ва „Українська філателістична бібліотека Чикаго". Стор. 152.

Улас Самчук — Темнота. Роман у 2-х частинах. Українська Вільна Академія Наук в США, Нью Йорк 1957, ст. 496. Ціна \$ 5.

Альманах-календар. У 10-річчя „Гомону України" — 1948-1958. Видавництво „Гомону України". Ст. 224. Календар-альманах „Свободи" на 1958 р.

В Рядах УПА — спогади б. вояків УПА. Накладом Т-в б. Вояків УПА в ЗДА і Канаді. Зредагували д-р П. Мірчук і В. Давиденко. Стор. 352.

НА БУДИНОК ВИЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ В НЬЮ ЙОРКУ ЗГОЛОСИЛИ:

По \$ 100: Теофіл Дякун, І. Пиріг.

По \$ 50: Ред. В. Давиденко, А. Давиденко, Микола Дворян, В. Саламащак, Ярослав Гуменок, Павло Галатин, Наталія Худа, Волод. Кузик, М. Венгер, Філія УСПВ, В. Скомський, І. Ковбаса, С. Вігун, К. Лучка.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА"

Нью Йорк: В. Повзанюк — 20 дол., Д. Залізник — 10 дол.

Ньюарк: Ф. Вортник — 10 дол., Ю. Гащук — 5 дол., В. Псуї — 4 дол.

По 3 дол.: Ю. Кононів, А. Андріюк.

По 2 дол.: І. Назар, Л. Мигаль, др. П. Гайдучок, І. Вертипорох, М. Вазилюк, В. Свободя, П. Ватків, М.

Кормило, В. Боярський, І. Тимчишин, Іванчук, Т. Чіх, В. Процюк, А. Лазірко, І. Бундзяк, М. Мизь, Т. Касків.

По 1 дол.: М. Почтар, Р. Олендрів, Назаренко, В. Лотоцький, І. Гой, Р. Спільник, П. М., І. Ілемський, А. Бориченко, Р. Псюк, І. Генсьор, М. Козюпа, В. Девончук, М. Колинник, П. Гой, М. Красножоний, Д. Розпота, М. Гец, В. Копач, П. Гудзовський, М. Попович, І. Томчак, О. Твардовський, Ф. Луцишин, І. Юрчак, І. Безіменний, М. Красножоний, В. Паневник, Д. Солодчук, М. Іванчук, П. Пилипчак, І. Гірник, Ю. Королевич, П. Васюк, М. Лаврів, П. Бабяк, В. Цюрпита, А. Рогальський, О. Жулинський, В. Мовчанівський, Г. Шпигульський, С. Ференс, Т. Бундзяк, М. М.

ПОЖЕРТВИ НА „ПИСАНКУ" ООЧСУ 1957 (Продовження з минулого числа)

Філадельфія:

По 1 дол.: О. Хорочко, В. Сонків, М. Калита, М. Онуфришин, Д. Хариш, Лопушанський, В. Баран, С. Юрчак, І. Ігнатяк, В. Кемь, В. Коруд, Джик, А. Городчук, П. Дижинин, Зубрицький, Солонинка, І. Гуцуляк, С. Спринський, Т. Свистун, І. Курчак, М. Палько, С. Мадалюс, Л. Шумський, М. Кузенч, С. Драба, Р. Вітенко, І. Миндзюк, В. Сапильюк, М. Цаплай, І. Восколюб, Я. Фостяк, Др. Грибович, Артимів, А. Марусяк, М. Хомин, Гричинський, М. Вайда, М. Пацура, Щупалівський, В. Ісманицький, А. Воробець, Е. Левицький, С. Ярема, М. Федів, М. Бохна, С. Войданівський, Г. Куць, Д. Ващук, М. Яровий, Ю. Синьовий, Явтушенко, Сидорак, М. Котовський, Т. Кулька, Я. Козел, Е. Куропась, П. Савка, Л. Грицецький, О. Лозинський, Др. Куйдич, В. Катамай, Пенкальський, Сохар, Д. Цісик, Клодницький, Біндак, Процік, В. Кривлюк, Г. Кузьма, П. Ольховецький, В. Перфецький, Ю. Войчук, Настасик, Ярош, Андрус, Федьків, В. Кріль, В. Михалюс, Нечіткий, О. Михалюк.

По 50 цент.: Кузьма, С. Палац, В. Рудавський, Каміський, Вагнюк, М. Качанюк, Максимович, Г. Сорока, М. Бурий, І. Прокопчук, Гойда, Вілинський, М. Казанкевич, Бачинський, Макар, Н. Н.

Рочестер:

25 дол.: Д-р Т. Артемович.

10 дол.: С. Сурмаченко.

По 5 дол.: Ю. Бурлака, О. Захарків, Я. Кознарський, 3 дол.: А. Ган.

По 2 дол.: М. Лисак, Т. Чернописький, П. Яковина, М. Вілоус, І. Рйопка, В. Чорненський, В. Білан, П. Бучинський, П. Капітон, О. Гафткович, І. Осецький.

По 1 дол.: О. Матіів, Н. Н., М. Крупа, М. Колодій, А. Романський, О. Байко, Й. Тимош, О. Заплотинський, М. Жук, С. Меленевич, М. Дутка, Б. Боднарук, В. Гербалка, І. Шуран, Дмитро, І. Булавинець, М. Велей, А. Ільчишин, А. Дівчур, І. Кругляк, Я. Куцал, І. Рйопка, І. Города, П. Бомко, В. Галуцький, М. Вавул, І. Ярославський, С. Ігнатюк, Ф. Коваль, Н. Дудка, Д. Бездух, М. Жук, М. Гулін, О. Гафткович, М. Вілоус.

(Продовження в наступному числі)